

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

IVA OSTRÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání a německý jazyk se
zaměřením na vzdělávání

GEORGE ORWELL A JEHO ANTIUTOPICKÁ VIZE

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vala, PhD.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8. dubna 2014

.....

podpis

Děkuji Mgr. Jaroslavu Valovi, PhD., za odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a připomínek a své rodině za trpělivost v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	6
1 Život Erica Arthura Blaira	8
1.1 Orwell v Československu	9
2 Utopie	10
2.1 Utopie a antiutopie v české literatuře	12
3 Antiutopie	13
3.1 Klasifikace antiutopie	13
3.2 Antiutopie jako reakce na tehdejší politické poměry	13
3.2.1 Kritika 1984	14
3.2.2 Kritika Farmy zvířat	14
4 1984	15
4.1 Děj	15
4.2 Doublethink	19
4.3 Newspeak	19
4.4 Motiv manželství	20
5 Farma zvířat	22
5.1 Děj	22
6 Vnitřní výstavba textů	25
7 Orwellovy motivy	27
7.1 Motiv autobiografie	27
7.2 Motiv udržovací války	28
7.3 Motiv umělého nepřítele	29
7.3.1 Jak funguje Bratrstvo	31
7.4 Motiv hierarchie moci	32
7.5 Motiv kultu osobnosti	33
7.6 Motiv ideologie	34
7.7 Motiv dohledu	35
7.8 Motiv strachu	36
7.9 Motiv trestu	37
7.10 Motiv přátelství	40
7.11 Motiv nenávisti	40
7.12 Motiv rodiny	42
7.13 Motiv pravdy	43

Závěr.....	45
Seznam použité literatury	47

Úvod

Angličan George Orwell je na celém světě známý jako bojovník proti totalitní společnosti. Právě jeho životní názory, ve kterých apeluje na důležitost svobody a dodržování lidských práv, se mi staly velmi blízké. S jeho dílem *1984* jsem se seznámila již na gymnáziu a právě tehdy ve mně stránky románu vyvolávaly hlavně obavy a strach, že bych něco podobného mohla v životě zažít i já, což by, s ohledem na dějiny, nebylo tak nepravděpodobné.

George Orwell je mistr popisu a ve svých dílech dokáže dokonale vylíčit krutost zdegenerované společnosti pod nadvládou ideologických fanatiků. Vytváří svět šedi, pachu a strachu, ve které lidé přestávají být lidmi a stávají se pouze loutkami v rukou vládců. To, co ještě umocňuje silný zážitek ze čtení o světě v Oceánii, je fakt, že naráží na skutečné události nedávných let. *Farmu zvířat* jsem poprvé četla až na vysoké škole a musím říci, že se mi líbila ještě více než *1984*, neboť na pozadí zvířecího světa se totalita stává ještě průhlednější a je jedno, zda se do čela postaví člověk nebo zvíře. Vybrala jsem si tedy Orwellovu antiutopickou vizi i jako téma mé bakalářské práce, jelikož je neobyčejně zajímavé a myslím si, že je dobré mít v paměti, kam nás mohou ideologie zavést. Bohužel Orwellovo vidění je i dnes aktuální, ba možná ho lidstvo dokonce dovedlo do hrůznějších mezí, jako je tomu například v Korejské lidově demokratické republice.

Ve své práci bych se chtěla nejprve zaměřit na přiblížení autorova života se stručným soupisem jeho děl, abychom si dokázali udělat obrázek o jeho osobnosti. V následující kapitole se zabývám teoretickým výkladem utopie a antiutopie, hlavními rysy těchto žánrů a díly, které toto téma zpracovávají. Jelikož je mým cílem analýza obou Orwellových antiutopických děl, *Farmy zvířat* i *1984*, pokusím se nejdříve o nástin dějové linie obou knih. Obě díla se neobešla bez problémů a při hledání vydavatele tvrdě narážela na strach a nepochopení nakladatelů. Této otázce je pak věnována další podkapitola. Není možné najít v obou dílech všechny totožné motivy, a proto se nejdříve zaměřím na motivy v románu *1984*. Hlavní částí pak bude porovnání antiutopických motivů obou knih a odhalení Orwellovy dystopické vize.

Jako úskalí mé práce bych označila velké množství literatury, která je psána v angličtině a není u nás k sehnání ani v originále, natož v českém překladu. I tak se mi podařilo nashromáždit množství kvalitních knih, ze kterých během práce vycházím. Nicméně hlavní

podíl má v práci moje vlastní interpretace a pro bližší dokreslení připojuji citace, které čerpám z primární literatury.

Moje bakalářská práce by měla shrnout a interpretovat stěžejní myšlenky a názory autora na vidění antiutopického světa. Moje pojetí může sloužit jako výchozí zdroj pro ostatní studenty, kteří by se Georgem Orwellem a jeho vizí chtěli dále zabývat.

1 Život Erica Arthura Blaira

George Orwell, vlastním jménem Eric Arthur Blair, se narodil roku 1903 v Montihari v Indii jako syn koloniálního úředníka. Po návratu z Indie nastoupil roku 1911 na elitní soukromé školy v Etonu a Winchesteru, kde zůstal do roku 1921. Jedním z jeho učitelů v Etonu byl i Aldous Huxley, jeho pozdější inspirace. Blair zde byl „*pověstný svou chudobou a intelektuální brilantností*“¹ a začal ve školním časopise publikovat své první literární pokusy. V roce 1922 odchází, dle rodinné tradice, do státní služby v Barmě, kde pracuje pro Indickou imperiální policii. Tento pobyt pro něj byl podnětem k napsání jeho prvního románu *Barmské dny* (1934).

Na přelomu let 1927 a 1928 se vrací zpět do Anglie. Od tohoto data také můžeme mluvit o jeho soustavné literární činnosti. Následující dva roky žil v chudinské londýnské čtvrti East-end a také mezi proletáři na pařížském předměstí. Zážitky z tohoto období se promítly v románu *Cesta k Wigan Pier*, který popisuje chudobu dělnických kolonií. Toto prostředí velmi ovlivnilo jeho sociální cítění. Svůj pseudonym George Orwell si zvolil podle říčky Orwell ve východní Anglii a poprvé ho použil pro knihu *Na dně v Paříži a Londýně* (1933). Jeho původní jméno již zůstalo zapomenuto.

Ve třicátých letech patřil mezi levicově orientované spisovatele a žil život mladé poválečné generace, který nejspíše způsobil onemocnění tuberkulózou, která ho dlouhý čas sužovala. Avšak později, obeznámen se zločiny stalinismu, se stal kritikem jakýchkoli nedemokratických politických tendencí. Na konci roku 1936 odešel jako válečný zpravodaj do Španělska, kde se jako dobrovolník zapojil do občanské války. Bojoval na aragonské a teruelské frontě a dosáhl hodnosti podporučíka. Ve válce byl zraněn a své zkušenosti pak popsal v esejistické knize *Hold Katalánsku* (1938). V roce 1937 se po bojích v Barceloně mezi různými komunistickými frakcemi vrací zpět do Velké Británie. Střetnutí s komunismem prohloubilo v Orwellovi jeho politické přesvědčení: „*Španělská válka a další události v letech 1936 – 1937 převrátily všechna měřítká a mně bylo najednou jasné, kam patřím. Každý řádek každého mého díla, které jsem po roce 1936 napsal, byl přímo či*

---

¹ ZBOŘIL, Zdeněk. Orwellovské vzpomínání a zapominání. In: KURAS, Benjamin et al. *Sto let od narození George Orwella: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP, 2003. ISBN 80-86547-23-X. S. 12.

*nepřímo míněn proti totalitarismu a pro demokratický socialismus, jak já ho chápu.*² Roku 1938 tráví Orwell šest měsíců v Maroku, kde píše román *Nadechnout se*. Během druhé světové války byl v civilní obraně, jelikož nemohl roku 1939 kvůli zdravotním důvodům nastoupit vojenskou službu a pracoval pro BBC.

V roce 1943 BBC opouští a stává se dopisovatelem a editorem *Observeru* a literární přílohy deníku *Tribune*. Až do své smrti se pak věnuje pouze literatuře a novinářství. Díky vydání *Farmy zvířat* (1945) se stal nejen slavným, ale také poprvé v životě bohatým. Roku 1949 je vydána jeho druhá nejúspěšnější kniha *1984*. Zemřel rok po jejím vydání 21. ledna v Londýně. Orwell byl zároveň vynikající esejista. S tématem totalitarismu souvisí dílo *Poznámky o nacionalismu* (1945). Výběr překladů Orwellových esejů nalezneme také v knize *Úpadek anglické vraždy a jiné eseje* (1995).

1.1 Orwell v Československu

V Československu patřil Orwell mezi zakázané autory a jeho knihy mohly v době komunismu vycházet pouze v exilových nakladatelstvích a samizdatových edicích. *Farma zvířat* v Československu vyšla ještě před komunistickým pučem, poté byla stažena z pultů knihkupectví. Později vyšla například v samizdatové edici *Pražská imaginace*. Na samizdatovém překladu *1984* spolupracovala i Jiřina Šiklová, která potom fungovala jako spojka se zahraničím, kam se překlad vozil a kde i v exilu vyšel. Román *1984* v českém překladu vyšel příznačně až v roce 1984 v exilovém nakladatelství *Index* v Kolíně nad Rýnem. Šiklová se pak kvůli propagaci zakázané knihy dostala do vězení. Spolu s ní byl potrestán i Milan Šimečka, který je autorem doslovu k překladu své manželky, Evy Šimečkové. V edici *Popelnice* pak kromě *Farmy zvířat* vyšel i román *1984, Hold Katalánsku* a další výběry esejů. Oficiálně román vyšel až v roce 1991.

---

² ORWELL, George. *Úpadek anglické vraždy a jiné eseje*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-62-X. S. 156.

2 Utopie

Se slovem utopie se poprvé setkáváme u anglického humanisty Thomase Mora v roce 1516, kdy vychází jeho *Knížka vpravdě zlatá a stejně užitečná jako zábavná o nejlepším stavu státu a o novém ostrově Utopii*, známá později jako *Utopie*. V době společenských problémů, které tehdejší Anglii trápily, vytvořil More šťastný ostrov bez všeho zla, příkoří a nespravedlností, kterému vládl král Utopus. Král odřizl svoji zemi od ostatního světa, ve kterém panovalo zlo, a zřídil dobře pracující instituce. Ostrov krále Utopa se tedy stal místem bez násilí, zničující práce, války, hněvu i bídy, kam se během svých cest dostává také Rafael Hythloday. Tento portugalský mořeplavec vede rozhovor s autorem, z něhož se dozvídáme, jak ideální stát Utopie funguje. More vystavěl svůj ostrov především na rovnosti. Všichni lidé nosí stejné šedé oblečení, protože barvení látek nemá žádný praktický dopad a slouží pouze k nerovnosti mezi lidmi. Stejně tak jsou i města vystavěna podle jednoho vzoru, a tedy naprosto totožná. Bohatství a přepych jsou věci, které lidé nepotřebují.

Pojem utopie se tedy od této doby stal názvem určitého žánru literatury a More inspirátorem dalších autorů. S pojmem utopie se pak začala spojovat díla napsaná ještě dříve. Jako příklad můžeme uvést asi nejvýznamnější dílo řeckého filozofa Platóna. *Ústava*, napsaná ve čtvrtém století před naším letopočtem, popisuje také ideální společnost, jak ji viděl Platón. *Ústava* ovšem našla i své kritiky, mezi kterými byl nejvýraznější Karl Raimund Popper. Označil Platóna jako totalitaristu, „jehož pojetí státního zřízení, respektive spravedlnosti, je založeno na předpokladu, že zájem státu je shodný se zájmem vládnoucí skupiny.“³ Odsuzuje také jeho nekompromisní radikalismus, neboť říká, že Platón „sní o apokalyptické revoluci, která radikálně přetvoří celou společnost.“⁴

Utopii chápeme jako „pojem, který označuje fiktivní společenské zřízení vnímané dle různých ideologických kritérií jako ideální.“⁵ V širším významu budou utopie „všechny názorové systémy založené na odporu vůči aktuálně existujícím poměrům a vystupující proti nim s návrhy na poměry jiné, jež by lépe odpovídaly základním lidským potřebám.“⁶ Ovšem

---

³ VACKOVÁ, Barbora. *Prostor, moc a utopie: ideální město a jeho společnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. ISBN 978-80-210-5252-9. S. 135.

⁴ POPPER, Karl. *Otevřená společnost a její nepřítel. 1, Uhranutí Platónem*. 1. vyd. Praha: ISE, 1994. ISBN 80-85241-53-6. S. 150.

⁵ NAXERA, Vladimír a STULÍK, Ondřej. *Komparace sociálních utopií*. 1. vyd. Brno: Václav Klemm, 2012. ISBN 978-80-904083-5-7. S. 12.

⁶ SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1971. ISBN neuvedeno. S. 16.

dle své řecké etymologie označuje utopie místo nebo zemi, která neexistuje. I Chaloupka prezentuje utopii jako něco, „*co by bylo krásné, ale není možné.*“⁷ Szacki neztrácuje možnou realizaci utopií, ale jde o to, „*že většina lidí není ještě schopna představit si její uskutečnění nebo toto uskutečnění není možné v daném okamžiku, ale stane se možným zítra či pozítří.*“⁸ Pro Karla Mannheima se při zkoumání utopie stala důležitá ideologie, jelikož s ní může být zaměnitelná a záleží pak pouze na úhlu pohledu. Lze říci, že utopie je realizace ideologie a uvádí příklad takové přeměny. Pokud se tedy církevních ideologií ujmou lidé a budou je chtít realizovat jako vytoužený cíl, stanou se utopiemi. Podle jeho konceptu představuje vládnoucí vrstva ideologii a společnost snažící se o změnu utopií. Po dosažení cíle se změní utopie v ideologii a celý proces se může opakovat. Utopie, sociální ideály, dle jeho názoru, mohou být uskutečněny právě díky bojujícím masám lidí.⁹

Utopie můžeme rozčlenit do několika skupin. Szacki vymezuje šest druhů, do nichž se dají utopie začlenit. Nejvíce zastoupeny jsou utopie místa a času. Utopie místa tedy popisuje nějaké území, které nemusí být přesně definováno, kde existuje lepší společnost. Samozřejmě přesným příkladem je ostrov Utopie Thomase Mora. Pokud jde o čas, jedná se většinou o pohledy do budoucnosti a vize společnosti bez těžkostí, které sužují současný stát, v němž lidé žijí. Zlomovým okamžikem se tedy stal rok 1761, kdy ve Francii vychází kniha *Rok 2440* od Louise-Sébastien Merciera. Nemusí se ovšem jednat jen o budoucnost, obecně můžeme říci, že se autoři věnují poměrům, které buď už, nebo ještě neexistují. Společným znakem utopií věčného řádu je jejich existence mimo prostor i čas. Můžeme sem zařadit přírodu, Boha nebo další abstraktní pojmy. Může se jednat také o ideje, které se stanou základem dalších druhů utopií. Jako příklad můžeme uvést *Pravdivý systém neboli vyřešení metafyzické a morální hádanky* spisovatele Légera Deschampse a *Zákoník přírody neboli pravdivý duch jejich zákonů* od Etienna-Gabriella Morellyho. Další poměrně zajímavou skupinu tvoří utopie řehole, které vyžadují, aby člověk prožil svůj život určitým způsobem, a to obrácením k sobě samému. Odpoutal se od zájmu o stát a své myšlení obrátil k sobě a vlastnímu životu. Během středověku vznikala hnutí, jež přijímala členy, kteří se museli zřeknout majetku a rodiny a mohli pak žít v chudobě a pospolitosti s ostatními lidmi uvnitř hnutí. Šlo tedy o jakousi vzpouru chudších vrstev proti sociálním poměrům v zemi. Utopie politiky představuje

---

⁷ CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do r. 1945*. 1. vyd. Praha: Adonai, 2001. ISBN 80-86500-21-7. S. 537.

⁸ SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1971. ISBN neuvedeno. S. 14.

⁹ MANNHEIM, Karl. *Ideologie a utopie*. 1. vyd. Bratislava: Archa, 1991. ISBN 80-7115-022-3.

„praktickou aplikaci utopického myšlení na život společnosti.“¹⁰ Velká francouzská revoluce nabízí možné příklady tohoto druhu utopie, neboť představitelé revoluce chtěli na základě rozumu vystavět úplně novou společnost. Považovali za nevyhnutelné skončit s minulostí. Posledním, šestým druhem utopie označuje Szacki negativní utopii, kterou blíže přiblížím v následujících kapitolách.¹¹

2.1 Utopie a antiutopie v české literatuře

Mezi knihami českých autorů můžeme také najít prvky, které by odkazovaly na utopii. Například *Labyrint světa a ráj srdce* Jana Amose Komenského ze starších autorů a co se týká novodobé tvorby, vyskytují se v literatuře spíše díla s prvky antiutopie. Mezi tyto tituly patří hry *Věc Makropulos*, *R.U.R.* a román *Válka s Mloky* Karla Čapka, kde je vidět i prostupování do science fiction literatury.

---

¹⁰ SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1971. ISBN neuvedeno. S. 88.

¹¹ SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1971. ISBN neuvedeno.

3 Antiutopie

Antiutopie (nebo též dystopie) také popisuje fiktivní společnost, avšak obsahuje v sobě navíc kritické hledisko. Je specifickou kategorií utopie, která „kritizuje možnou realizaci utopie a její praktické dopady.“¹² Příbuznost utopie a antiutopie je také dána tím, že lidé mají rozdílné názory na to, co je pro ně ideální. Co je pro jednoho dobré a žádoucí, může pro druhého znamenat záhubu. Skeptikem v oblasti utopie byl právě Ralf Dahrendorf, který odmítal jakýkoli ideální systém jedné vrstvy, takže i v utopiích spatřoval odstrašující poslání, která se přiřazují nejčastěji antiutopiím.¹³

3.1 Klasifikace antiutopie

Dystopie rozděluje Naxera dle pozice vládnoucí privilegované vrstvy a dále podle metod a přístupu, kterými se tato vládnoucí skupina snaží udržet moc a pevnost systému. Rozlišujeme technickou dystopii, která je založena na metodě. K této skupině náleží dvě podkategorie. První podkategorii tvoří scientická metoda opírající se o vědu, která se stává jediným možným prostředkem udržení systému a znamená společenské dobro. Jedná se například o dílo *Konec civilizace* od Aldouse Huxleyho. V matematické metodě je matematika všemu nadřazena. Přináší jistotu, společenské dobro a řád, jako příklad můžeme uvést román *My* od Alexandra Zamjatina. Druhou velkou skupinu tvoří epistemologická dystopie založená na teroru, tuto skupinu zastupuje právě román *1984* od George Orwella. Vládnoucí vrstva tedy vytvoří a pomocí teroru nastolí alternativní realitu, nebo existující realitu upraví pomocí techniky, tedy scientismem nebo prostřednictvím matematiky.¹⁴

3.2 Antiutopie jako reakce na tehdejší politické poměry

V obou Orwellových antiutopických dílech, *1984* i ve *Farmě zvířat*, je patrné podobenství autorovy doby. Orwell přímo reaguje na události 30. a 40. let v Evropě, a to hlavně na stalinismus, totalitní režim v Sovětském svazu, a anglický socialismus. Sám Orwell odmítal veškeré totalitní ideologie, protože v nich spatřoval příčiny všeho zla. V jeho

---

¹² NAXERA, Vladimír a STULÍK, Ondřej. *Komparace sociálních utopií*. 1. vyd. Brno: Václav Klemm, 2012. ISBN 978-80-904083-5-7. S. 12.

¹³ *Jakub Jirsa: Zastánce konfliktu. Zemřel Ralf Dahrendorf, bojovník proti všem utopiím*. [online] [cit. 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-37539410-jakub-jirsa-zastance-konfliktu>.

¹⁴ NAXERA, Vladimír a STULÍK, Ondřej. *Komparace sociálních utopií*. 1. vyd. Brno: Václav Klemm, 2012. ISBN 978-80-904083-5-7.

antiutopických dílech můžeme sledovat odkazy na zinscenované procesy, cenzuru, nesvobodu a potlačování lidských práv. Budovatelské nadšení a plnění pětiletok je znatelné hlavně ve *Farmě zvířat*. Uctívání vůdce nebo dokonce až vzývání kultu osobnosti a naproti tomu stíhání těch, kteří stojí proti režimu a uznávané ideologii založené mimo jiné i na zastrašování obyvatel. Právě tyto viditelné souvislosti přinesly problémy s vydáním děl.

3.2.1 Kritika 1984

George Orwell jako jeden z mála nepodleh poválečné optimistické euforii a v roce 1947 začíná psát román *1984*. V této době už byl velmi nemocný a je možné, že ve své vizi budoucího světa byl ovlivněn předtuchou blížícího se konce. Aby mohl své dílo dokončit, odmítl i odjezd na léčení. Šimeček ve svém doslovu k *1984* uvádí, že někteří propagandisté chápali Orwellův postoj v románu *1984* „jako pohotovost obyčejného sluhy, který přispěchal, aby rafinovaným literárním dílem podpořil Churchillův antikomunistický projev ve Fultonu.“¹⁵ Avšak obránci Orwella tvrdí, že i kdyby si snad Churchill dílo objednal, na jeho velikosti by se tím nic nezměnilo. Kniha byla vydána 8. června roku 1949, ale kvůli kritice soudobých poměrů se to neobešlo bez počátečních problémů. Román *1984* je zařazen, dle časopisu *Time*, mezi sto nejvlivnějších knih napsaných po roce 1923. Seznam vytvořili kritici Lev Grossman a Richard Lacayo.

3.2.2 Kritika Farmy zvířat

Farma zvířat byla vnímána antisovětsky, a proto jen těžko hledala svého nakladatele. Mnoho nakladatelů tedy odmítlo knihu vydat, jelikož se báli kritiky velkého spojence. Mezi ně patřili Thomas Stearns Eliot, ředitel nakladatelství Faber and Faber, nebo Jonathan Cape. Až Hartcourt Brace knihu roku 1945 vydal a během chvíle prodal více jak čtvrt milionu výtisků, což bylo v té době naprosto neuvěřitelné.

---

¹⁵ ŠIMEČEK, Milan. *Náš soudruh Winston Smith*. In *1984*. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 8020602569. S. 218.

4 1984

Bohužel není možné najít v obou knihách naprosto totožné motivy. V následující kapitole přiblížíme děj románu a následně rozebereme důležité motivy, které není možné analyzovat současně s *Farmou zvířat*. Jedná se o Doublethink, Newspeak a motiv manželství.

4.1 Děj

Knihy je rozdělena do tří částí. V první části se seznamujeme s prostředím a hlavní postavou knihy. Uděláme si představu o fiktivním světě a společnosti, která ho obývá, a zároveň můžeme sledovat první kroky vzpoury hlavního hrdiny. Druhá část je zaměřena na zrod vztahu mezi Winstonem a Julií. Sledujeme další vývoj postav a snahy dostat se k odboji, Bratrstvu, které bojuje proti Straně. Celá poslední část pojednává o odhalení dvojice a snaze O'Briena udělat z Winstona nového člověka.

Román se odehrává v roce 1984 ve fiktivní zemi zvané Oceánie, v městě Londýn, které je hlavním městem Územní oblasti jedna, tedy třetí nejlidnatější provincie. Kromě Oceánie tvoří další dvě země, Eurasie a Eastasie, zbytek světa. Po revoluci v padesátých letech, na kterou už si ani nikdo nepamatuje, vládne této zemi Velký bratr a Strana, jejíž panování vystihují tři její hesla: „*Válka je mír, svoboda je otroctví, nevědomost je síla.*“¹⁶

Základním učením Strany je Angsoc, dle jehož zásad se musí všichni řídit. Nikdo už si nevzpomíná, jaký byl svět před revolucí a tyto vzpomínky nejsou ani žádané. Strana přísně řídí život svých občanů. Oceánie je zemí strachu, pachu a krutosti bez jakéhokoli ohledu na lidství. Můžeme říci, že lidství přímo likviduje. Od občanů se očekává naprostá oddanost Straně, která je kontrolována pomocí obrazovek, pozorovacích přístrojů, které mají lidé umístěny nejen v zaměstnání, ale i doma, takže jsou pod neustálou kontrolou. Neexistuje žádné soukromí, avšak lidé tuto skutečnost nenesou nijak těžce, nemají před lidmi co tajit. Hlavně proto, že jsou všichni stejní. Nosí stejnou tmavě modrou uniformu, jí stejné odporné jídlo, které je pouze umělou náhražkou skutečných potravin, pijí Gin vítězství, syntetickou tekutinu příšerné chuti, nebo kouří stejné Cigarety vítězství. Bydlí v polorozpadlých domech, kde sotva funguje topení.

Hlavním hrdinou je Winston Smith, devětatřicetiletý muž, člen Vnější Strany. Ani on sám si však není jistý, jestli se narodil v roce 1944 nebo 1945. S naším protagonistou se

---

¹⁶ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 9.

setkáváme čtvrtého dubna roku 1984, v den, kdy se Winston odhodlal a začal si psát deník, aby si sám v sobě urovnal myšlenky a pokusil se pochopit, co se kolem něho děje. Je zaměstnán na Ministerstvu pravdy, sídlícím v budově tvaru pyramidy z bílého betonu. Další tři ministerstva přebývala ve stejně vyhlížejících budovách, bylo to Ministerstvo míru, lásky a hojnosti. Celá země se skládala z do očí bijících protikladů. Ministerstvo lásky se zabývalo násilím, ministerstvo hojnosti nedostatkem a ministerstvo míru válkou. Na ministerstvu pravdy zaměstnanci falšovali minulosti. Tato čtyři ministerstva tvořila celý státní aparát. Náplní Winstonovy práce bylo přepisování historie. Strana tuto činnost samozřejmě nazývala pouze opravami, ne změnami. Winston tedy přepisoval články v novinách, aby odpovídaly současné situaci, tedy tomu, co hlásal Velký bratr nebo Strana. Uvědomuje si ovšem, že svět, v němž žije, není normální. Pochybuje o Velkém bratrovi, Straně, skutečnosti i minulosti, protože jeho vlastní vzpomínky mu říkají něco jiného, než co slyší v televizi nebo čte v novinách. Je si vědom obrovského nebezpečí, do kterého se vrhá, neboť i špatné myšlenky mohou být odhaleny. Musí kontrolovat svá gesta, mimiku i výkřiky ze spaní. Celá kniha pak popisuje Winstonův boj postavit se Straně, bojovat za svobodu a získat někoho, kdo mu porozumí a bude stejný jako on. Tedy člověka, ve kterém zůstalo alespoň trochu lidství namísto bezduchých hesel a frází. Takovým člověkem se mu stává Julie, sedmadvacetiletá členka Vnější strany s hustými tmavými vlasy, pihovatou tváří a sportovní postavou. U ní nachází Winston nejen stejný odpor vůči vládní moci, ale také lásku a přátelství. Prožívat něco takového ale není v Oceánii jednoduché. Láska je zakázána a vztah dvou lidí je možný pouze v manželství, které se od toho dnešního dosti liší. Dva lidé jsou oddáni, pouze pokud komise uzná, že se vzájemně nepřitahují a sex je brán jako nutné zlo, které se musí podstupovat s nechutí pouze za jedním účelem, a to ke zplození potomka, nového člena Strany. Sám Winston měl manželku Katherine, nadšenou členku Strany, která se s ním rozešla, protože chtěla dát Straně dítě, které spolu ovšem nebyli schopni zplodit. Žádné city ani láska nebyly v manželství žádoucí. Stejně tak ani rodina nefungovala jako rodina. Děti udávaly vlastní rodiče a staly se jakousi prodlouženou rukou Ideopolicie, tedy aparátu, jenž kontroloval, aby se nikdo neprovinil pohledem, gestem nebo činem proti Angsocu. Po zásahu Ideopolicie jsou nepohodlní lidé vaporizováni, naprosto vymazáni ze světa. Nenalezneme o nich zmínku ani v novinách a z fotografií jsou také odstraněni. Po vaporizaci přestal člověk naprosto existovat

První bližší setkání Winstona a Julie se odehrává díky fingovanému pádu, který Julie předstírá, aby mohla předat Winstonovi vzkaz „Miluji tě“. Od té doby se spolu začnou tajně

scházet v lese a později dokonce v pronajatém pokojíku nad obchodem pana Charringtona, u kterého Winston zakoupil i svůj deník. Žijí v dojmu, že v pokoji není žádná obrazovka a pokoj se pro ně stal opravdovým domovem, kde spolu mohou mluvit otevřeně a o všem. Utíkají sem před všemi zákazy a nařizenými Strany, mohou tu žít jako manželé, i když pouze vždy jen pár hodin a jednou za pár dní. Volný čas pro vlastní potřeby v Oceánii neexistoval. Předpokládalo se, že pokud člověk není v práci, účastní se přednášek, oslavných průvodů nebo dalších přínosných akcí, aby tím oslavil a podpořil Stranu a s ní i Velkého bratra. Julie byla, stejně jako Winston, znechucena vládnoucí stranou, zachovávala si svobodné myšlenky a s Winstonem udržovala i intimní vztah. Další spřízněnou duši vidí hlavní postava v O'Brienovi, členovi Vnitřní strany. Myslí si, že i O'Brien sdílí jeho a Juliiny myšlenky a ve skutečnosti stojí také proti Velkému bratrovi. O'Brien Winstona opravdu oslovil a posléze poslal i tajný vzkaz, takže se nakonec Julie i Winston dostávají do jeho domu, který je přesným protikladem nuzných obydlí Vnější strany. O'Brien má sluhu, kvalitní potraviny i nápoje, luxusní nábytek a privilegium vypínat obrazovku. Potvrzuje Winstonovy dohady o existenci tajné organizace, která se snaží svrhnout vládnoucí moc. Julie i Winston samozřejmě touží do Bratrstva vstoupit a bojovat za každou cenu. Jsou obeznámeni s pravidly a také ví, že oni už převrat nezažijí a položí životy za lepší zítřky. I tak jsou odhodláni bojovat, jediné na co nechtějí přistoupit, je pomyšlení na to, že by se od sebe oddělili a už nikdy se nespátřili. I to O'Brien akceptuje a tajně jim posílá Knihu, dokument Bratrstva, v jehož čele stojí Emanuel Goldstein, největší nepřítel státu, proti kterému se vedou demonstrace i dvě minuty nenávisti. Kniha se jim dostane opravdu do rukou a Winston si v ní poprvé čte v pronajatém pokoji čekající na příchod Julie. Toto jejich setkání se jim však stane osudným. Tvrzení pana Charringtona, že v pokoji není obrazovka, byla lež.

Byli prozrazeni. Navíc se pan Charrington ukázal jako příslušník Ideopolicie, šéf skupiny mužů, kteří přišli s obušky zatknout oba milence. Zatčení se neobešlo bez fyzického napadení. Julii po útocích vynesli z pokoje jako kus neživé hmoty připomínající pytel. Když přišel Winston opět k sobě, nevěděl, kde je, ani jak dlouho tam je, pouze se domníval, že se nachází v budově Ministerstva lásky. Když pak vstoupil do cely O'Brien, věřil Winston zprvu tomu, že ho také dopadli a zatknuli. Ovšem ani jedna jeho domněnka se nepotvrdila a Winston hořce pochopil, kdo O'Brien doopravdy je. Celé Winstonovo další vyslýchání, trýznění, mučení, psychické deptání a ponižování zakoušel právě od O'Briena. Neustále bylo postaráno, aby Winston trpěl alespoň slabou bolestí s cílem ho totálně ponižít a potlačit v něm schopnost logického uvažování a možnost diskutovat. Často brečel hanbou a vyčerpáním. Po

několika protřpěných dnech se proměnil ve figurku, jež dělala, mluvila a psala, co se po ní žádalo. Jediné, po čem opravdu toužil, bylo vědět, co od něj chtějí slyšet, aby jim to mohl vypovědět dřív, než opět začne týrání. Přiznal se už prakticky ke všemu, co nikdy neudělal. „Bylo jednodušší přiznat se ke všemu a kdekoho do toho zaplést.“¹⁷ O'Brien se ho snažil učinit dokonalým, vyléčit ho z jeho mylných představ, vzpomínek i myšlenek, aby si nakonec uvědomil, že pouze Strana a Velký bratr mají pravdu. On pak tu pravdu musí přijímat jako sobě vlastní. Pokaždé, když se snažil Winston odporovat nesmyslným a nelogickým „pravdám“, byl potrestán takovou dávkou bolesti, až měl pocit, že mu praskne páteř. Účelem tohoto ubližování bylo Winstonovo vyléčení a jeho přeměna k obrazu Strany. Winston věděl, že jednu věc neučinil, nezradil Julii, totiž v tom smyslu, že ji nepřestal milovat a city k ní se nezměnily. Po tom všem následovaly dny zlepšení, tloustnul, uzdravoval se, začal nabírat ztracené síly, mohl se umývat a na dřevěnou pryčnu mu přidali polštář a matraci. Dostal také nové oblečení a hojivou mast a bérkový vřed. Hodně spal a také snil. Do vybavené cely mu donesli i tužku a blok, a tak se Winston znovu pustil do psaní nového deníku. Kapituloval. Chtěl se naučit myslet tak, jak myslí oni. Posledním stupněm jeho přerodu se stalo nejobávanější místo všech vězňů, místnost 101 a pro Winstona to nejhorší na světě. Ve speciálně upravené kleci, která se dala přiložit k obličejí jako maska, bylo pro našeho hrdinu připraveno několik krys. Winston věděl, že jediného člověka, kterého by mohl vložit mezi sebe a klec, byla Julie. Winston se tedy zachránil tím, že krysám zvolil nový terč.

Po oné události se s hlavním hrdinou setkáváme na svobodě, v hospodě U Kaštanu, kde se odjakživa scházely podivné existence. Seděl sám a popíjel gin. Nikdo se nezajímal, kolik toho vypil a nikdo nestál o jeho společnost. Čekal na zprávy z fronty, četl Timesy a hrál sám se sebou šachy. „*Così v jeho nitru bylo zabito, vypáleno, vyleptáno.*“¹⁸ S Julií se setkal náhodou v Hyde Parku, nebylo to nebezpečné, protože Strana se o něj už prakticky nezajímal. Když ji objal, nereagovala, a pak si všiml jejího obličejí. Dlouhá jizva se jí táhla přes čelo a spánek. Nepokusil se ji políbit ani s ní promluvit. Byli si jaksi cizí. Oba věděli, že už nic nebude jako dřív. Slíbili si ještě, že se zase setkají, ale nikdy už to neučinili.

---

¹⁷ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 215.

¹⁸ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 225.

S Winstonem se loučíme v hospodě U Kaštanu, kdy byla jeho proměna dokončena. „Zvítězil sám nad sebou. Miloval Velkého bratra.“¹⁹

4.2 Doublethink

„Vědět, a přitom nevědět, uvědomovat si plnou pravdu, a přitom pronášet pečlivě vykonstruované lži, udržet současně dva názory, které se vzájemně vylučují, vědět, že jsou protikladné, a věřit v oba; používat logiku proti logice, odvrhovat morálnost, a přitom ji vyžadovat, věřit, že demokracie je nemožná a že Strana je strážcem demokracie; zapomenout všechno, co je třeba zapomenout, potom to znova z paměti vylovit, když je to zapotřebí, a zas to promptně zapomenout.“²⁰ Tak popisuje hlavní postava Winston Smith fungování doublethinku, tedy podvojného myšlení. Jde o schopnost udržet si v hlavě dvě protikladná tvrzení a obě je akceptovat. Tento způsob myšlení se musí lidé naučit a ovládat tuto mentální techniku na co nejvyšší úrovni. Člověk si něco myslí, ale musí říkat něco jiného, něco co se od něj očekává. Jedná se o ovládání reality, která je předem dána tím, co si myslí Strana. „Cokoli Strana považuje za pravdu, je pravda. Realitu není možné vidět jinak než očima Strany.“²¹ Žádná svoboda slova a myšlení v Oceánii nebyla přípustná. Pro Winstona byla svoboda myšlenek dalším zásadním bodem. Jeho velkou touhou byla moc označit lež lží a svobodně prohlašovat, že dvě a dvě jsou čtyři. S tím se nedokázal vypořádat, a proto bylo nutné ho převychovat. Naučit ho popírat realitu i existenci něčeho, co vidí v jasném světle před sebou.

4.3 Newspeak

Spisovná angličtina, označována jako oldspeak, byla v Oceánii postupně nahrazena novým, umělým jazykem, který stvořila Strana pro své účely. Novým úředním jazykem se tedy stal Newspeak, který zaměstnával mnoho lidí, kteří pracovali na jedenáctém vydání slovníku tohoto jazyka. Slovník měl obsahovat definitivní souhrn slov, která se budou dále používat. Princip newspeaku spočíval ve ztenčení slovní zásoby na co nejmenší počet slov. Hlavním cílem tohoto procesu bylo omezení lidského myšlení. V budoucnu by se měl totiž každý pojem vyjádřit pouze jedním slovem, jehož další významy budou zapomenuty. Celkově by měl být tento jazyk velmi strohý, což by v dalších letech zabránilo vzniku ideozločinu.

---

¹⁹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 261.

²⁰ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 36.

²¹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 220.

Nebudou už k dispozici slova, jimiž by se dal vyjádřit. Rok od roku se bude zásoba slov snižovat a tím se zmenší i lidské vědomí. Taková degradace jazyka ovšem může vést k úplné devastaci lidského myšlení. Nejen množství slov, ale i inteligence bude klesat, takže z lidí se stanou pouze stroje opakující nic neříkající hesla. Přesně to si ale Strana žádá, žádné vlastní názory, pouze bezmyšlenkovité tlumočení hesel. „*Být pravověrný znamená nemyslet – nemít potřebu myslet. Pravověrnost je nevědomí.*“²² Pokud mluvíme o slovních druzích, vyškrtávání se nejvíce týkalo sloves a přídavných jmen. Zaniknou také synonyma a antonyma se budou tvořit pouze předponou ne, všechny ostatní možné protiklady zaniknou. Zároveň budou některá slova vyjadřovat klad a zápor zároveň, podle toho, jestli slovo použijeme proti odpůrci, nebo jako pochvalu pro našeho sympatizanta. Newspeak je ovšem velmi těžce přeložitelný do češtiny a do cizích jazyků vůbec. Plný a trefný význam si newspeaková slova zachovávají pouze v angličtině a každý překlad už samozřejmě ztrácí na působnosti. Jako příklad newspeaku můžeme uvést názvy čtyř ministerstev, které našly v novém jazyce uplatnění s titulem Pramini, Mírmini, Hojmini a Lamini.

4.4 Motiv manželství

Každé manželství v Oceánii musela schválit komise. Muž a žena nesměli vzbuzovat dojem, že se fyzicky přitahují, jinak by nedošlo k uzavření sňatku. Jediným účelem bylo počít dítě, které by posluhovalo Straně. Stejně tak vnímala manželství i Winstonova manželka Katherine, oddaná členka Strany, pro kterou se stal sexuální styk pouhou nechutnou povinností. Toto tvrzení o sexu se vtloukalo do hlavy každému. Existovala i organizace pod názvem Antisexuální liga mládeže, která propagovala absolutní celibát obou pohlaví a početí dětí pouze umělým oplodněním s následnou výchovou ve veřejných institucích. Jelikož se Winstonovi a Katherine nepodařilo dítě počít, byl pro Katherine jediným řešením rozchod a pokus o dítě s někým jiným, aby splnila svůj úkol. Strana nepovolovala rozvody, ale odloučení v těchto případech bylo možné. Po patnácti měsících společného manželského života, už ji Winston nikdy nespátřil. Strana se snažila pohlavní pud naprosto potlačit a využít ho ve svůj prospěch. Nedopustila, aby měl člověk svůj vlastní svět mimo jejich kontrolu a využíval energii pro jinou činnost než je uctívání Velkého bratra. „*Všechno to pochodování sem a tam a jásání a mávání praporkama je prostě zkyslý sex.*“²³ Styk s prostitutkami byl

---

²² ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuváděno. S. 51.

²³ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuváděno. S. 120.

trestný čin, ale člověk mohl občas tento zákaz porušit. Kdyby muže odhalili, znamenalo by to pro něj asi pět let v táboře nucených prací, ale ne smrt. Strana prostituci podporovala, protože znamenala možnost vybití pudů. V chudinských čtvrtích se to nevěstkami jen hemžilo. Prostitutkami mohly být samozřejmě jen ženy z proletariátu a střídání partnerů mezi členy Strany bylo neomluvitelným zločinem. Platidlem těchto služeb byly jak peníze, tak i Gin, k němuž neměli proléti přístup.

5 Farma zvířat

Stejně jako u *1984* nejdříve zmíníme děj knihy. Jelikož všechny motivy nalezneme i v druhém titulu, není nutné *Farmu zvířat* analyzovat samostatně.

5.1 Děj

Příběh se odehrává na Panské farmě pana Jonese. Tento farmář se o potřeby svých zvířat příliš nezajímá, protože jeho největším koníčkem je popíjení po hospodách. Na farmě žijí kromě Jonese i jeho manželka, paní Jonesová, pár pomocníků a mnoho zvířat. Mezi těmito zvířaty vynikal zvláště Starý Major, bílý kanec, který si uvědomoval, jak zvířata pod nadvládou majitele farmy trpí a začal je tedy nabádat k revoluci, která by svrhla lidskou rasu a nabídla zvířatům svobodu. V člověku totiž viděl Major největšího nepřítele a zvířatům se snažil vštípit, že se nikdy nesmí chovat jako lidé, musí si být rovna a žádné zvíře nikdy nesmí zabít jiné. Ve snu se mu také vybavila píseň Zvířata Anglie, kterou slychával v dětství. Tu si zvířata tak oblíbila, že se stala symbolem jejich boje proti člověku a za svobodu. Tři dny poté Major zemřel, zvířatům ale vnukl nový pohled na svět, a ta věděla, že se na onu revoluci, aniž by věděla, kdy nastane, musí dobře připravit.

Školení a organizování se ujala prasata, považována za nejchytřejší. Mezi nimi byli nejvíce uznávaní kanci Kuliš a Napoleon. Napoleon toho moc nenapovídal, ale za svými postoji si dokázal stát. Naopak Kuliš mluvil rychle a byl živější. Další výraznou postavou mezi prasaty byl Pištík, vynikající řečník, který dokázal z černého udělat bílé. Tato přední prasata shrnula Majorovy myšlenky a vytvořila učení animalismus. Toto učení pak v noci vštěpovala ostatním zvířatům v prostorách stodoly. Mezi další členy farmy patřili psi Bára, Janina a Haryk, slepice, ovce a krávy. Dva tažní koně, Boxer, který svou silou vydal za dva koně, a i když nebyl příliš chytrý, ostatní zvířata k němu vzhlížela s úctou kvůli jeho čestnosti a výkonnosti. Druhým koněm byla Lupina, statná a starostlivá klisna. Tito dva se nejvíce přátelili s oslem Benjaminem. Benjamin byl zvláštní podivín, mluvil velmi málo, a když už od něj zvířata něco zaslechla, byla to nějaká cynická poznámka. Byl nejstarším a zároveň nejmrzutějším zvířetem, nikdy se nesmál a jen velmi málo se zajímal o věci, které se kolem dějí. Nesmíme zapomenout ani na kozu Majku a klisnu Molinu, tahající bryčku pana Jonese. Byla to nenapravitelná parádnice a vždy jí šlo pouze o to, jak vypadá. Posledními zvířecími členy byla kachňátka, kočka a havran Mojžíš, Jonesův oblíbenec, tak trochu lhář a vyděrač, ale také dobrý řečník. Mezi zvířaty byli nejloajálnějšími žáky Boxer a Lupina, přijali prasata ze své učitele a přebírali od nich naprosto vše, co řekli. Pomocí prostých argumentů předávali

poznatky ostatním. Revoluce na sebe nenechala dlouho čekat, a když Jones, opět opilý, nedal najíst zvířatům, vyrazila jedna z krav dveře od kůlny, kde byly schované zásoby. Jones za chvíli přiběhl s bičem, ale zvířata byla tak hladová, že se obrátila proti trýzniteli a jeho pomocníkům. Ti se sotva zmohli na obranu a z farmy utekli. A tak, aniž by to zvířata plánovala, skončilo povstání úspěšně a farma byla jejich. Prvním krokem bylo zahladit všechny stopy po Jonesově bývalém režimu, nosní kruhy, řetězy, nože sloužící kastraci, nozdry, ohlávky i biče. Vše se spálilo a do ohně byly vhozeny i stužky, pokládané za část oděvu, neboť zvířata musí chodit nahá. Prohlédli si i dům a domluvili se, že dům nikdy nebude využívat žádné zvíře a bude sloužit jako muzeum. Prasata, která se během tří měsíců školení naučila dokonce psát a číst, přepsala název Panská farma na Farmu zvířat a na vrata stodoly vypsala příkázání, sedm nezměnitelných zákonů, jimiž se nyní musí všichni řídit.

Zvířata si tedy začala žít po svém. Prasata obsadila kůlnu jako svoje velitelství a studovala v knihách, aby se naučila všemu, co se týkalo práce na farmě. Při učení abecedy se ukázalo, jak jsou zvířata nadaná. Prasata byla v tomto ohledu nejlepší, stejně na tom byl i Benjamin, který to ale nechtěl dávat najevo, potom koza Majka a psi. Ostatní se většinou nedostali dál než po písmeno D nebo se naučili psát pouze své jméno. Příkázání byla také zkrácena do hesla: „Čtyři nohy dobré, dvě nohy špatné.“ Toto heslo sloužilo méně chápavým zvířatům, která nebyla schopna se naučit více, jako například ovcím. Učení animalismu bylo nutné rozšířit i na ostatní farmy, aby i tam zvířata povstala, což se ostatním majitelům farem nelíbilo. Ti se tedy rozhodli Farmu zvířat napadnout. Tato bitva, ve které zvířata nakonec zvítězila, byla označena jako Bitva u kravína. Došlo také k velké rivalitě mezi hlavními představiteli prasat, Kulišem a Napoleonem. Napoleon nakonec proti Kulišovi poštvál své vycvičené psy, jejichž výchovy se ujal ihned po narození a vytvořil si z nich svoji ochranku, která Kuliše vyhnala z farmy. Zvířata situaci příliš nechápala, ale nebyla schopna argumentovat. Kuliš byl označen jako úhlavní nepřítel a cokoli špatného se na farmě odehrálo, vše mu bylo přisouzeno. Kuliše už nikdo nikdy neviděl.

Všech důležitých věcí se ujal Napoleon, a aniž by si to zvířata uvědomovala, začal se Napoleon chovat jako Jones a farma se podřizovala tak, jak Napoleon pískal. Jeho mluvčím se stal Pištík, který zvířatům vždy všechno vysvětlil a díky svému řečnickému umění zvířata přesvědčil. Napoleonovi sloužily i hloupé ovce, které svým bečením vždy přehlušily jakýkoli odpor ostatních zvířat. Tak se stalo, že Napoleon a prasata mohla obývat dům, pít alkohol, jíst z talířů, chodit po dvou, oblékat se, obchodovat a mluvit s lidmi a příkázání na stodole byla

tajně přepisována a doplňována. Zvířata si pamatovala, že příkázání byla na začátku jiná, ale nakonec se nechala přemluvit, že chyba je v nich a jejich špatné paměti.

Časy se zhoršovaly, bylo méně žrádla a zvířata zaměstnávala především těžká práce na stavbě větrného mlýna. Těšila se ale myšlenkou, že nyní jsou svobodná. Jednou ovšem vystavěný mlýn, podle Napoleona, zničil Kuliš a podruhé lidé pomocí dynamitu, takže zvířata se pouštěla do stavby stále dál bez větších výsledků, ale ztrácela přitom své síly. Proběhla také druhá bitva nazvaná jako Bitva u větrného mlýna. Napoleon bojoval v bitvě opodál, avšak po bitvě byl označen za největšího bojovníka. Sám si uděloval tituly a zvířata ho musela oslovovat: Náš vůdce, soudruh Napoleon. Byly mu skládány oslavné básně a vše zdařilé se mu kladlo za vlastní. Tvrdá práce na stavbě dalšího mlýna našla i svoji oběť, a i když Napoleon tvrdil, že zraněného Boxera posílá vozem do nemocnice, přečetla si inteligentnější zvířata na voze nápis místních jatek. Zvířatům se vůz již nepodařilo zastavit. Rozrušená zvířata se ale opět nechala uchlácholit Pištíkovým vysvětlením a Napoleon neutrpěl nic ze své veleváženosti. Farma byla také po čase vyhlášena republikou a jediným prezidentským kandidátem se stal samozřejmě Napoleon, jenž byl také jednomyslně zvolen.

To, co tehdy hlásal Starý Major, vzalo za své. Všechny ideály se rozplynuly, protože prasata se chovala naprosto jako lidé. Příkázání byla zapomenuta. Zachovala se pouze úprava jednoho z nich ve znění „*Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.*“²⁴ Farma se přejmenovala zpět na Panskou farmu a stala se družstevním podnikem. Kromě Lupiny, Benjamina, havrana Mojžíše a pár prasat nikdo jiný nepamatoval staré časy před revolucí. Zemřel i pan Jones, Kuliš byl zapomenut a na farmě se vše vrátilo do starých kolejí. Zvířata opět trpěla pod nadvládou tyрана, jenže teď to nebyl člověk, ale zvíře. Změna se uskutečnila, ale pouze na postu pána. „*Nebylo už možné rozlišit, která tvář patří člověku a která praseti.*“²⁵

---

²⁴ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 141.

²⁵ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 148.

6 Vnitřní výstavba textů

Obě knihy zastupují stejný literární druh, ovšem liší se literárním žánrem. Pokud mluvíme o *1984*, jedná se o román, který řadíme mezi velkou epiku. Zachycuje delší časové úseky, v našem případě prožíváme s Winstonem Smithem jeden rok 1984. *Farmu zvířat* můžeme zařadit do kategorie drobné epiky, protože Orwell ji stvořil jako alegorickou bajku. Právě díky tomuto žánru mohl Orwell tak trefně ironizovat špatné charaktery lidí, když je skryl do podoby zvířat. Výsledná satira a ironie tím pádem vyznívá ještě silněji.

V románu *1984* autor využívá chronologický čas, který je ovšem narušen retrospektivami do minulosti hlavní postavy. Děj tedy neustále kráčí kupředu, ale Winston se pomocí svých vzpomínek vrací do dob dětství a vzpomíná na svoje manželství s Katherine. Takové návraty do minulosti souvisí s volným tokem myšlenkových asociací, které mu připomenou nějakou dřívější situaci. Ve *Farmě zvířat* je čas kontinuální a není přerušován retrospektivními vzpomínkami. Obě díla se odehrávají po celou dobu v jedné zemi a prostor je tedy neměnný. Život zvířat se odehrává pouze na farmě a i Winston po celý život zůstává v rodném Londýně.

Titul literárního díla je „*první informace, kterou autor vnímateli díla podává*“²⁶, a proto je jeho význam velmi stěžejní. Orwell zvolil pro svůj román netradiční název skládající se pouze z čísel. V názvu nese rok, který pak s hlavním hrdinou prožíváme. Pro druhé dílo volil dvouslovný název *Farma zvířat*, který přímo odkazuje na místo, kde se bude děj knihy odehrávat. Oba tituly jsou tedy s obsahem úzce spojeny a předesílají, čím se bude kniha zabývat.

Jazyk románu *1984* je spisovný a nabízí strohé a jasné popisy. Popis je zde základním faktorem, neboť Orwell umí mistrně vykreslit život Oceánie, jeho šedí, nesvobodu a devastaci lidí. Jazyk autora je obohacen o slovní zásobu newspeaku, kterou musí většina obyvatel používat. Je psán v er-formě a autor sám nás seznamuje s hlavním hrdinou a jeho životem. Časté jsou pak dialogy mezi jednotlivými postavami. *Farma zvířat* je také založena na spisovném jazyce. Orwell zde používá běžných jazykových prostředků. I zde je autor současně vypravěčem, který líčí okolnosti dějící se na farmě. Antropomorfizovaná zvířata projevují své názory v dialozích s ostatními zvířaty.

---

²⁶ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X. S. 99.

Winston Smith tvoří jedinou hlavní postavu *1984*. Ostatní postavy, včetně Julie, jsou postavy vedlejší a pouze doprovází Winstonovo utrpení. Ve *Farmě zvířat* není striktně určena jedna hlavní postava. Usuzovala bych tedy, že není důležitá pouze jedna postava, ale mnohem podstatnější je zastoupení více lidských typů a charakterů. Mezi zvířaty objevíme věčného dřívce Boxera, mateřsky se starajícího Lupinu, pesimistu a podivína Benjamina, nekompromisního a cílevědomého Napoleona, povrchního Molinu, hloupé ovce, anebo zuřivé a zlé psy.

7 Orwellovy motivy

Petrů uvádí, „že výběr motivů je jeden ze znaků, který charakterizuje autorský styl.“²⁷ Orwell využívá ve *Farmě zvířat* i v románu *1984* podobných motivů, aby docílil děsivého popisu dystopické totalitní společnosti ve své pravé surovosti. V následujících kapitolách se zaměříme na jejich rozbor a důležitost těchto motivů. Mezi klíčové motivy, které tvoří stěžejní osu obou děl, patří – autobiografie, udržovací válka, umělý nepřítel, hierarchie moci, kult osobnosti, ideologie, dohled, strach, trest, přátelství, nenávisť, rodina a pravda.

7.1 Motiv autobiografie

Podle překladatele *Farmy zvířat*, Gabriela Gössella, vytvořil Orwell ve svých knihách autoportrét. Ve *Farmě zvířat* v podobě osla Benjamin.²⁸ Benjamin vystupuje téměř celou dobu jako pasivní pozorovatel. Revoluce ho vůbec nezměnila, pořád pracoval pomalu a bez zájmu. Nikdy nepodváděl a nedělal nic navíc. Jeho občasné výroky ostatní nechápali a také k výsledkům revoluce se nikdy nevyjádřil. Aniž by to dával najevo, byl velmi inteligentní a čtení a psaní zvládal na stejné úrovni jako prasata. Nikdy ale nechtěl ostatním něco číst. Odůvodňoval to tím, že neexistuje nic, co by za přečtení stálo. Ani když se ostatní zvířata rozdělila ve volební kampani ohledně větrného mlýna na dva tábory, nepřidal se na žádnou stranu. Nevěřil ve změnu, kterou oba kandidáti hlásali. Tvrdil, že s mlýnem i bez něj bude život pořád stejný, tedy špatný. Když pak nakonec ke stavbě mlýna došlo, nesdílel nadšení ostatních a zachoval si svůj skeptický pohled na věc. Odmítal se do čehokoli míchat. Impulsem, pro jeho aktivní jednání, bylo ohrožení přítele Boxera. Poprvé ho ostatní viděli, jak je rozčilený a také poprvé jak běží a křičí, aby se zprávu dozvěděli i ostatní. Když pak bylo nutné přečíst nápis na voze, v němž Boxera odváželi, poprvé něco hlasitě přečetl. Od Boxerovy smrti byl ještě zasmušilejší a zamkljší. Zvířata už si nebyla jistá, jestli byl život lepší, nebo horší, ale Benjamin si pamatoval všechny podrobnosti a tvrdil, že nikdy nebude lépe nebo hůř. Podruhé přečetl nahlas nově vzniklé příkázání, které nahrazovalo všechny předchozí. I tady můžeme mluvit o zlomové události. Poprvé četl při ohrožení života svého přítele. Nyní to mohlo být způsobeno tím, že cítil ohrožení všech ostatních. Byl to okamžik,

---

²⁷ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X. S. 102.

²⁸ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6.

kdy měl být teror prasat dokonán. Benjamin prošel celým vývojem před revolucí i po ní a přežil tedy všechny proměny farmy vždy se skeptickým a pesimistickým smýšlením.

Pokud tedy ve *Farmě zvířat* vidíme jako autobiografickou postavu Benjamina, v románu *1984* na tomto místě vnímáme přímo hlavní postavu, Winstona Smitha. Přitom se ale povaha obou postav se velmi liší. Winston je totiž na rozdíl od Benjamina poměrně aktivní od úplného začátku, kdy začíná psát svůj deník. Rebeluje proti společnosti bez ustání a i během ranního cvičení myslí protistátně. Dokonce se chce zapojit do odbojového hnutí a usilovat o svobodu. Je aktivní a snaží se zachovat si své zdravé já. Benjamin se také nenechá ovlivnit ideologií Napoleona, avšak bojuje proti ní pouze uvnitř a žádnými činy. Tím, že se Winston vzbouří a chce vědomě bojovat proti Straně, se od Benjamina diametrálně odlišuje. Na jedné straně pesimista a skeptik s pasivním postojem, který se zlomí ve chvíli nejvyššího ohrožení, na straně druhé aktivní optimista, který věří ve změnu k lepšímu a nechce být jen netečnou figurkou v něčích rukou. Pokud srovnáme obě postavy na konci jejich příběhu, zůstává Benjamin stejný, na první pohled nepoznamenaný uplynulými událostmi, kdežto z Winstona se stal zlomený člověk, jenž prohrál svůj boj, a nezbylo z něj nic víc, než jakýsi šedý stín bývalého člověka. Je tedy sporné, zda chtěl Orwell do obou těchto postav vtisknout autobiografické rysy, jelikož oba hrdinové si nejsou ve svých charakteristických rysech podobní. Tato skutečnost může být zapříčiněna i vznikem obou děl. Román *1984* byl napsán i vydán později a do psaní se mohly projevit faktory, které tvorbu *Farmy zvířat* ještě nemohly ovlivnit. Připomeňme, že Orwell byl již velmi nemocný a jeho pesimistický pohled na svět se mohl projevit právě v tragickém konci Winstona Smitha.

7.2 Motiv udržovací války

V Oceánii už trvá válka nepřetržitě celých dvacet pět let, kdy mezi sebou bojují tři supervelmoci, Oceánie, Eastasie a Eurasie. Země spolu bojují vždy v jiné formaci. Oceánie je buď ve spojení s Eastasií a bojuje proti Eurasii, nebo naopak, spojencem se stává Eurasie a společným nepřítelem Eastasie. I když se spojení mění, nemůže nikdo nalézt důkazy o tom, že by to někdy bylo jinak. Winston si pamatuje, že nedávno byla Oceánie ve spojení s Eastasií, ale pokud Strana říká něco jiného, vzpomínky jednoho člověka s tím nic nenadělají. Pokud je tedy nyní, v roce 1984, ve válce s Eurasii, nikdy tomu bylo jinak. O válce jsou lidé informováni prostřednictvím obrazovky a zpráv z fronty. Mohou se také účastnit poprav zajatců a občasné přelety letadel, pády bomb nebo samotných letadel dokreslují představu, že válka opravdu probíhá. Ovšem například Julie v žádnou válku nevěřila a považovala ji za

výmysl Strany. Změny nepřítele si ale nevšimla. Během týdne nenávisti k takové změně právě došlo a to během projevu jednoho představitele Strany, který při své promluvě obdržel vzkaz o změně seskupení států. Tento fakt ho ovšem vůbec nezaskočil a ve svém proslovu pouze nahradil jména. V tu chvíli se ovšem plakáty a výzdoba, vytvořená pro Týden nenávisti, neshodovala s novými poměry. Transparenty byly označeny za sabotáž, kterou způsobili Goldsteinovi agenti. Lidé tedy bez zaváhání obrátili svůj hněv proti novému nepříteli a nikdo se nepozastavil nad tím, že něco není v pořádku. Obratem se opravily filmy, fotografie, noviny, knihy i zvukové nahrávky. V Goldsteinově (O'Brienově) knize je pak válce věnována celá jedna kapitola. Je jisté, že válka nikdy neskončí, jelikož ani jedna země nemůže být definitivně poražena a z materiálního hlediska už není o co bojovat. Jediným ekonomickým cílem tedy může být boj o levnou pracovní sílu. Dalším cílem je spotřeba průmyslových produktů, aby nedošlo ke zvýšení životní úrovně, protože takové hierarchické zřízení, jako je Oceánie, funguje na základě chudoby a nevědomosti. Jediným řešením je tedy neustálá válka. Zboží se musí produkovat, ale ne distribuovat. Nejde o to, kdo vyhrává, ale o samotný válečný stav. Ani vítězství není žádoucí. „*Když se válka stala nepřetržitou, přestala existovat.*“²⁹ Tato věta nám pak objasňuje jedno z hlavních hesel Strany „válka je mír“.

Na farmě je princip udržovací války podobný jako v Oceánii. V pozici tří států ale vystupují tři farmy. Panská farma, později Farma zvířat, Liščin a Stračín. Stejně jako v Devatenáct set osmdesát čtyři stojí vždy dvě farmy jako spojenci proti té třetí. Spojenectví určoval Napoleon podle svých vlastních potřeb a potřeb obchodu. Farmu, která se mu zrovna nehodila, označil jako místo, kde přebývá nepřítel státu Kuliš. Pokud se tedy obchodovalo s jednou z nich, o druhé se rozšiřovaly pomluvy. Samozřejmě také platilo, že současný stav spojenectví nikdy nebyl jiný, i když to byla lež a aliance se neustále měnily.

7.3 Motiv umělého nepřítele

V Oceánii i na farmě si Strana vytvořila svého umělého nepřítele. Vnitřní strana stvořila Goldsteina, kdysi vedoucí osobnost Strany na téměř srovnatelné úrovni s Velkým bratrem. Po protirevoluční činnosti byl odsouzen k trestu smrti, ale podařilo se mu utéct a nyní se skrývá neznámo kde. Tento odpadlík, prvotní zrádce, se stal úhlavním nepřítelem nejen Strany, ale i všech obyvatel Oceánie. Veškeré útoky proti Straně měly pocházet z jeho učení, takže za vše špatné mohl vždy Goldstein. „*Byla to hubená židovská tvář s velkou aureolou kučeravých bílých vlasů a s malou kozí bradkou – tvář chytrá, a přece jako by si zasloužila opovržení,*

---

²⁹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 176.

s výrazem senilní hlouposti, kterou naznačoval dlouhý tenký nos, na němž blízko špičky seděly brýle. Trochu svým vzezřením připomínal ovci, i hlas měl mečivý.³⁰ Vytvoření nenáviděného občana židovského původu může odkazovat i na antisemitismus v nacistickém Německu pod vedením Adolfa Hitlera. Při dvou minutách nenávisti osočoval z obrazovky Velkého bratra, požadoval svobodu slova a tisku, neschvaloval diktaturu Strany a nesvobodu myšlení. Jeho slova působila jako parodie řečnických projevů. Všichni jím opovrhovali, avšak během každého dne odhalila Ideopolicie několik špiónů, kteří prý jednali pod jeho velením. Goldstein, podle Strany, vytvořil také obrovskou armádu a síť spiklenců v podzemí, tak zvané Bratrstvo, které se snaží režim svrhnout. Své kacířské učení údajně shrnul v knize, která ani neměla jméno a mluvilo se o ní pouze jako o *knize*. Tím více se upevňovala domněnka lidí o tom, že Goldstein opravdu žije a také nenávisť k němu, podněcovaná minutami nenávisti. Winston i Julie věřili, že Bratrstvo opravdu existuje a prostřednictvím O'Briena se chtěli stát jeho součástí. Pro vizi svrnutí Strany byli ochotni udělat vše, vraždit, vydírat, falšovat, ubližovat dětem, spáchat sebevraždu a další hrůzné činy.

Nejvyšší představitel Strany na farmě, Napoleon, také vytvořil nepřítele státu, avšak na rozdíl od Goldsteina je kanec Kuliš reálná postava, kterou ostatní zvířata dobře znají. Oba dva, Napoleon i Kuliš, byli soky od začátku. Cokoli jeden navrhl, ten druhý s tím nesouhlasil. Oba dva se přeli o přízeň ostatních zvířat. Největší rozepří mezi dvěma kanci, předními představiteli Strany, způsobily plány větrného mlýna, které prosazoval Kuliš. Napoleon byl od začátku proti a veřejně se prohlásil za nepřítele větrného mlýna. Vrcholem jeho odporu bylo, když se na Kulišovy plány vymočil, aby dal najevo svou naprostou nechuť. Zvířata byla ve svých názorech rozdělena na dvě poloviny. Další důležitou otázkou byla obrana farmy a každý viděl jiné východisko. Zvířata ale většinou nebyla schopna uspořádat si v hlavě, kdo má pravdu. Souhlasila vlastně vždy s tím, kdo měl právě projev. Rivalita mezi Napoleonem a Kulišem vyvrcholila při schůzi, kdy mělo být hlasováním rozhodnuto o budoucnosti větrného mlýna. Při Kulišově projevu povolal Napoleon do stodoly svou „ochranku“, tedy devět psů vychovaných Napoleonem k jednomu účelu, zastrasování ostatních zvířat a vlastní ochraně. Psi se vrhli na Kuliše, který před nimi stačil na poslední chvíli utéct z farmy. Nikdy více už se na farmě neobjevil, a tak se Napoleon zbavil svého největšího odpůrce a mohl se ujmout moci. Napoleonovi nestačilo pouze odstranění odpůrce, vytvořil z něj nepřítele celé farmy a zvířata se jím nechala zmanipulovat. Stejně jako v Oceánii mohl za všechny nezday

---

³⁰ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 16.

Goldstein, na farmě je vždy způsobil Kuliš. Buď on sám, nebo pomocí svých špiónů, kteří jednali pod jeho vedením. Zvířata věřila, že všechny nepravosti koná opravdu Kuliš, i když se později ukázalo, že to Kuliš být nemohl. Napoleon tedy Kuliše označil jako Jonesova agenta, který při Bitvě u kravína bojoval proti zvířatům a Kulišovy zásluhy začal připisovat sobě. Zvířata byla nejdříve na pochybách, ale skvělý řečník Pištík je vždy uměl umlčet, takže nakonec přiznala, že se nejspíš mýlí. Kulišův pobyt na sousedních farmách se neustále měnil podle toho, s kým potřeboval Napoleon obchodovat. Na Kuliše byla svedena plevel v obilí nebo zničení větrného mlýna. Zvířata se ve veřejných procesech přiznávala, že se provinila kolaborací s Kulišem a páchala veřejné sebevraždy nebo byla usmrcena psy. V době, když už si na revoluci matně vzpomínala i nejstarší zvířata, už bylo Kulišovo jméno zapomenuto. Ve vztahu mezi Kulišem a Napoleonem vidí překladatel *Farmy zvířat* Gabriel Gössel podobenství střetu J. V. Stalina s L. D. Trockým. Popisuje soupeření obou představitelů a následné vyhnání Trockého.³¹

7.3.1 Jak funguje Bratrstvo

Winston a Julie, jako budoucí členové Bratrstva, vlastně o úkolech a cílech, za něž Bratrstvo bojuje, nebudou nic vědět. Nebudou vědět, kolik má tato tajná organizace členů a v kontaktu budou pouze se třemi až čtyřmi lidmi, kteří se ale také budou neustále obměňovat. Jejich prvním kontaktem zůstane O'Brien a úkoly budou přebírat od něj. Jako samozřejmost je bráno to, že dříve či později je zatknou a oni se budou muset přiznat ke všem svým činům. Winston i Julie akceptují i to, že když přežijí, stanou se z nich jiní lidé. Změní se celé jejich tělo zásahem chirurgů a dostanou novou totožnost. Členové se navzájem vůbec neznají a neexistuje ani jakýkoli soupis. Nemají žádný poznávací signál. Jsou spojeni pouze nezničitelnou idejí. Ví, že budou na všechno sami a nikdo jim v žádné situaci nepomůže. Svrhnutí Strany nebo změna režimu ještě za jejich života je nesmyslná, protože podle O'Briena může k takové změně dojít třeba za tisíc let. „*My jsme mrtví. Náš jediný opravdový život je v budoucnosti. Budeme se na něm podílet jako hrst prachu a úlomky kostí.*“³²

---

³¹ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6.

³² ORWELL, George. *1984*. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 156.

7.4 Motiv hierarchie moci

V obou dílech Orwell rozdělil celou společnost do čtyř skupin, které se vydělují v rámci Strany, která řídí celý stát (farmu).

Na vrcholu pyramidy stojí neomylný, všemocný Vůdce, nejvyšší představitel Strany, kterému jsou přisuzovány všechny úspěchy. V románu *1984* představuje hlavu státu a společnosti Velký bratr, kterého sice nikdy nikdo neviděl, ale o jehož existenci nesmí být pochyb. Muž drsnějších, ale přesto pěkných rysů s černým hustým knírem, kterému mohlo být kolem pětáctyřiceti. Není jasné, kdy se narodil, avšak víme, že nikdy nezemře. Velký bratr je také všudypřítomný, jeho obrazy s nápisem „Velký bratr tě sleduje“ jsou rozmístěny téměř na každém kroku a jeho oči člověka sledují kamkoliv se pohne. Ve *Farmě zvířat* je takovým vůdcem kanec Napoleon, o jehož neomylnosti nesmí být pochyb. Oproti Velkému bratrovi je Napoleon z masa a kostí a představuje reálnou postavu, ne pouze tvář z plakátu. Je to diktátor, ztělesnění zla, jehož pravou rukou je vepř Pištík, který díky svému výbornému řečnickému umění dokáže zvířatům ospravedlnit jakýkoliv Napoleonův počin.

Hned za vůdcem stojí tzv. Vnitřní strana, tedy nejvěrnější přívrženci. V *1984* tvoří Vnitřní strana méně než dvě procenta populace a její počet je omezen na šest milionů členů. Do této skupiny patří i O'Brien, silný muž s krutou a drsnou tváří, který je velmi inteligentní a dokáže ve druhých vzbuzovat falešnou důvěru. Na farmě bychom mohli do Vnitřní strany zahrnout prasata a psy, tedy nejbližší stoupence Napoleona. Členové Vnitřní strany jsou samozřejmě privilegovanější než zbytek populace. O'Brien a další členové Vnitřní strany mají luxusně vybavené byty, přístup ke kvalitnějším potravinám a alkoholu. Dalším privilegiem je možnost vypnutí obrazovky a vlastní soukromí. Na farmě mohou prasata obývat dům a využívat všechny jeho možnosti. Spí v postelích, jí z talířů a pijí alkohol. Na rozdíl od ostatních zvířat na farmě nepracují, déle spí a nad ostatním vykonávají dozor. Moc jim byla připsána na základě toho, že byla považována za nejchytřejší.

Další část tvoří Vnější strana, která zahrnuje Winstona, Julii a další zaměstnance ministerstev a také lidi z Winstonova okolí. Jsou neustále sledováni obrazovkou a vyžaduje se po nich plná oddanost Straně a její ideologii. Jako podobenství fungování Vnitřní a Vnější strany označuje Orwell Vnitřní stranu jako mozek strany a Vnější stranu jako její ruce. Na farmě je zastoupena většinou zbývajících zvířat.

Nejnižší vrstvou obou systémů jsou proléti, označováni jako „němé masy“. Tvoří osmdesát pět procent Oceánie, žijí v nejhorsších podmínkách, ale Strana od nich nevyžaduje

žádnou oddanost. K prolétům v Oceánii bychom mohli na farmě přirovnat ovce, které také představují hloupé stádo, které věří tomu, co se jim říká, aniž by nad skutečností přemýšlely. Udělají, co se po nich žádá, a jsou tedy nástrojem v rukou prasat, díky nimž formují názory zbytku zvířat, anebo znemožňují odpor. Například vždy v kritických chvílích začnou ovce bečet svoje dobře známé naučené motto „Čtyři nohy dobré, dvě špatné“. Winston si do svého deníku napsal: „*Jestliže vůbec je nějaká naděje, spočívá v prolétech, pokud by si uvědomili svou sílu. Dokud nebudou uvědomějí, nemohou se bouřit, a dokud se nezbouří, nemohou se stát uvědomělymi.*“³³ Strana ve svém učení zdůrazňovala, že proléti se musí držet v porobě jako zvířata, a také že jsou méněcenní. Jedním z hesel Strany bylo „Proléti a zvířata jsou svobodní“. Po prolétech se požadovalo pouze primitivní vlastenectví, stejně jako po ovcích na farmě.

Příslušnost k jednotlivým třídám ovšem není dědičná. Obyvatelé Oceánie skládají v šestnácti letech zkoušku, podle které jsou zařazeni do jednotlivých skupin. Ve složení obyvatelstva se neprojevuje ani žádná rasová diskriminace. Stejně je tomu i na farmě. Štěňata, která by byla původně určena pro Vnější stranu, byla od mala separována od ostatních zvířat a vychovávána pouze Napoleonem. Vychoval si z nich svoji agresivní ochranku, která ve zvířatech okamžitě umlčí jakýkoli odpor.

7.5 Motiv kultu osobnosti

V obou knihách byli vrcholní představitelé Strany uznáváni jako kult osobnosti. Velký bratr a Napoleon jsou ostatními považováni za neomylné osobnosti, které se obětují pro blaho ostatních. Velký bratr je každý den veřejně uctíván a mnohdy se opěvování jeho osobnosti stává davovým šílenstvím. Jeho portréty jsou na každém kroku a oči sledují obyvatele ve dne v noci, aby lidé ani na chvíli nezapomněli na Velkého vůdce.

Napoleon je na Farmě zvířat oslovován jako „náš Vůdce, soudruh Napoleon“, „Otec všech zvířat“, „Postrach lidstva“, „Ochránce ovcí“ a podobně. Každé zvíře mu bezmezně věří vše, co řekne. Napoleonovi se přisuzují zásluhy za všechny úspěchy. Skládají se mu oslavné básně a jeho portrét je vystaven na stodole hned vedle příkázání. Boxerův slogan „Napoleon má vždycky pravdu“ vždy překoná jakoukoli nedůvěru v Napoleonovu osobnost. Sám si uděluje řády a vyznamenání a patří mu nejvyšší privilegia. Básník Minimus mu dokonce složil i oslavnou báseň. Sám Vůdce ji pak schválil, aby se mohla napsat na vrata stodoly. Nad

---

³³ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuváděno. S. 66.

báseň byl pak umístěn portrét Napoleona z profilu. Podobného básníka bychom našli i v Oceánii pod jménem Ampleforth, který ovšem padne v nemilost režimu a Winston se s ním setkává ve vězení. Ampleforth se provinil tím, že se při vydání Kiplingových básní nedokázal vzdát slova Bůh v jednom verši.

V obou případech poukazuje autor na kult osobnosti Josifa Vissarionoviče Stalina.

7.6 Motiv ideologie

Angsoc je základním ideologickým učením Oceánie, avšak Winston se do hloubky angsocem ve svých úvahách příliš nezabývá. V jeho době už jde jen o pár hesel a nikdo neví, jestli dříve nějaké učení bylo, či nikoli. Nevíme ani, jestli ve své dřívější podobě bylo lidstvu přínosem a znamenalo pokrok. Šimeček ve svém doslovu k románu 1984 uvádí, že pokud někdy nějaká teorie existovala, nyní existují jen „*ohořelé základy a na nich byla vybudována klec z ostnatého drátu, aby žádná myšlenka nemohla ani ven ani dovnitř.*“³⁴ Také zastává názor, že Orwell sám neztotožňuje angsoc s marxismem-leninismem a podobnost je dána tím, jak se marxismus vlastní zásluhou angsovu přiblížil.

I původní učení Majora na farmě, animalismus, se během let ve své podstatě naprosto změnil a byl zneužit prasaty ke svým potřebám. Major viděl všechny problémy zvířat v člověku. „*Člověk je náš jediný opravdový nepřítel. Odstraňme člověka.*“³⁵ Vytýkal lidem, že aniž by produkovali, přesto jí. Berou zvířatům mláďata nebo nedovolí, aby vůbec přišla na svět. Věřil v to, že pokud odstraní člověka, mohou získat svobodu a bohatství okamžitě. „*A to je moje poselství soudruzi: REVOLUCE!*“³⁶ Symbolem revoluce se stala píseň Zvířata Anglie, kterou zvládla i ta nejhlupejší zvířata. Revoluce proběhla v červnu, tři měsíce po smrti Majora. Byla to noc před svatojánskou nocí, kdy míra trpělivosti zvířatům přetekla. Opět opilý Jones nechal zvířata celý den o hladu a ani jeho pomocníci, zlenivělí podvodníci, už se o zvířata nestarali. Jedna z krav tedy prorazila dveře kůlny, v níž byly zásoby krmiva. Nakonec se zvířata obrátila i proti pánovi a Jonese s manželkou i čeledíny vyhnala z farmy. Panská farma se tedy přejmenovala na Farmu zvířat. Majorovy ideály ale brzy vzaly za své, protože organizování a školení zvířat se ujala prasata, považovaná za nejchytřejší. Kuliš s Napoleonem tedy v sedmi příkázáních sepsali zásady animalismu. Příkázání byla označena

---

³⁴ ŠIMEČEK, Milan. *Náš soudruh Winston Smith*. In *1984*. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 8020602569. S. 230.

³⁵ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 11.

³⁶ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 13.

za nezměnitelná a všechna zvířata se jimi musela řídit. Tato původní přikázání byla vypsána na zeď stodoly. Sedm přikázání znělo:

1. Každý, kdo chodí po dvou nohách, je nepřítel.
2. Každý, kdo chodí po čtyřech nohách nebo má křídla, je přítel.
3. Žádné zvíře nebude chodit oblečené.
4. Žádné zvíře nebude spát v posteli. Aby mohla prasata spát v posteli a neodporovalo to učení animalismu, bylo přikázání obohaceno o další slovo a sice, žádné zvíře nebude spát v posteli *s prostěradly*.

5. Žádné zvíře nebude pít alkohol. Což ovšem prasatům začalo po čase nevyhovovat. Vaření piva, destilace a nákup whisky byl jasným signálem pro úpravu přikázání, tedy že žádné zvíře nebude pít alkohol *přes míru*.

6. Žádné zvíře nezabije jiné zvíře. Později bylo nutné přikázání upravit, protože vykonstruované procesy a popravy zvířat si žádaly pozměnění. Byl tedy dopsán dodatek: *bez důvodu*.

7. Všechna zvířata jsou si rovna.

Nakonec vytvořila prasata pouze jedno přikázání, které mělo celý animalismus vystihnout a to: „*Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější,*“ jelikož „*přílišné rovnostářství by odporovalo principům animalismu.*“³⁷ Farma byla také později vyhlášena republikou a prezidentem byl zvolen Napoleon, jediný kandidát, protože v každém totalitním systému není možná svobodná volba. Po dalších úpravách se Farma zvířat mění v družstevní podnik s jediným cílem, žít v míru s okolními sousedy. Proměna přikázání na farmě zrcadlí i rozpor mezi ideologií a výsledným stavem státu, tedy vizí, za niž zvířata bojovala a realitu, po které netoužila.

7.7 Motiv dohledu

V Oceánii byl dohled mnohem propracovanější než na farmě. Hlavní úlohu v kontrole a dohledu nad obyvateli měla Ideopolicie. Šlo o organizaci, jejímž úkolem bylo odhalování a také následné trestání myšlení, které by bylo v rozporu s ideologií státu a neodpovídalo normě, která byla nastavena. Pomocníkem v odhalování takových zločinů, tedy ideozločinů, se staly obrazovky, které sledují člověka na každém kroku, ve dne i v noci, a dokáží odhalit sebemenší záchvěv tváře. Nikdo nevěděl, jak obrazovky přesně fungují, ale všichni byli

---

³⁷ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 117.

přesvědčení o tom, že cokoli udělají, řeknou nebo si pomyslí, dozví se i někdo další, což by mohlo vést až k trestu smrti. Nebylo tajemstvím, že všechny odeslané dopisy prochází kontrolou, a pokud jste chtěli napsat někomu dopis, stačilo si vzít předtištěné dopisnice a pak pouze vyškrtat věty, které se nehodily. Dopis ovšem psal jen málokdo. Nemělo to vlastně význam.

Z prasat na farmě se v průběhu času stala vládnoucí vrstva, která využívala všech privilegií, i když sama nic nedělala. Moc, která jim byla svěřena, se stala jejich zbraní. Každý svůj krok dokázala ostatním odůvodnit, a tak se zvířata ani nebránila a jejich vliv a síla nabraly netušených rozměrů. Prasata dohlížela na práci ostatních na polích a zvířata se změnila v otroky pod kontrolou prasat. V tom jim byli nápomocni i psi, kteří byli schopni na rozkaz provést jakýkoli čin, neboť k tomu účelu byli vycvičeni. Nikdo se neodvažoval protestovat, protože obavy ze zuřivých psů byly větší.

7.8 Motiv strachu

Můžeme říci, že celá Oceánie byla státem strachu. Strach provází Winstona celým životem. Bojí se, že někdo odhalí, co si doopravdy myslí. Obává se každé noci a mluvení ze spaní. Ví, jak snadno by mohl být odhalen. Jeden nekontrolovatelný pohyb mimických svalů a mohlo by být po všem. K těmto problémům si rozhodl přidat další, když se rozhodl psát si deník. Strach se stal jeho druhým já, věděl, že už teď je mrtvý. Kromě obav o sebe se později přidružila i obava o blízkého člověka. Na druhou stranu mu možná blízkost Julie dodávala odvalu. Měl pro co bojovat a chtěl lepší život pro oba dva. V jejich druhém světě, v pokojíku nad starožitnictvím pana Charringtona, se cítil bezpečně. Možná právě proto na tomto místě, kde by to nikdy nečekal, se jeho strach završil. Největší noční můrou se pro Winstona staly krysy. Odjakživa z nich měl strach, ale bohužel se staly jeho osudem a prostředkem pro jeho duševní zničení.

Zvířata na farmě zažívala strach téměř celý život. Nejdříve pod nadvládou Jonese a později prasat. Výhodou bylo, že zvířata mezi sebou mohla udržovat opravdová přátelství, a zvládání strachu tudíž snášela lépe. Nebyla sama, a i když jim bylo nejhůře, měla se na koho obrátit. Zlomovým okamžikem se stal moment, kdy se Napoleon objevil na dvoře farmy s bičem v paznehtu. Na rozdíl od Winstona si zvířata vůbec neuvědomovala a nedovedla si dát do souvislosti události, které kolem nich probíhají. Zastrasování neslo své ovoce, takže při štěkání zuřivých psů si nikdo nedovolil nic namítat. V závěru knihy se loučíme se zvířaty v situaci, kdy zjišťují, že lidé a prasata se chovají naprosto stejně. Co se týče strachu,

nedochází u zvířat k žádnému ulehčení. Naproti tomu Winston se svého strachu v závěru knihy zbavil tím, že rezignoval, přijal učení a dokonce miloval Velkého bratra. Věděl, že se o něj Strana nezajímá a neměl důvod ke strachu. Vše, co by v něm mohlo strach vyvolat, už si prožil. Kdežto zvířata možná ještě ani netušila, čím vším budou muset projít.

7.9 Motiv trestu

Jakékoli provinění proti Straně a její ideologii se v Oceánii přísně trestá. Zatýkáni probíhá v noci, kdy jsou lidé probuzeni ze svého spánku a odvléčeni neznámo kam. Nekoná se ani proces a není vydána ani zpráva o zatčení. Lidé prostě jednoho dne zmizí. Nejen fyzicky, ale také jsou odstraněni ze všech záznamů a přestanou existovat. Jde o proces vaporizace. Po vaporizaci daný člověk nikdy neexistoval a nikdo nemohl dokázat opak. Mohlo jít například o facecrime, tedy pokud jste byli odhaleni při tom, že se tváříte nepatřičně. Mimika se tedy stala největším nepřítelem, protože není možné se neustále kontrolovat a přetvařovat. Ovšem méně závažný přestupek, jako třeba styk s prolétskými prostitutkami, znamenal několik let v pracovních táborech, takže Winston se nebál toto riziko jednou podstoupit. Dalším způsobem trestání byly popravy po zinscenovaných procesech, kdy se lidé přiznávali ke všemu, co spáchali, ať už to bylo sebenemožnější. Popravy byly veřejné a zvláště děti z Ligy mládeže je milovaly. Trest, který musel vytrpět Winston a Julie, byl ovšem ten nejhorší ze všech. Po zatčení obou milenců následovaly tresty nejkřutější, protože i smrt by nejspíš byla milosrdnější. Celé Winstonovo trápení bylo umocněno tím, že nevěděl, kde se nalézá, ani jak dlouho ve vězení pobývá. Prošel nejen fyzickým, ale hlavně psychickým týráním, které z něj vysálo všecken život, a stal se tak pouhou troskou. Strana se ho rozhodla přeměnit k obrazu svému. O'Brien, kterého považoval Winston za svého přítele, se proměnil v jeho mučitele a učitele zároveň. Jeho reintegrace se skládala ze tří stádií, učení, pochopení a přijetí. „*Chápeš, Winstone, že nikdo, koho sem dovedem, nevyjde z našich rukou nevyhlášený? Nás nezajímají ty pitomé zločiny, které jste spáchali. Strana se nezajímá o konkrétní činy, my se staráme jen o myšlenky. My své přátele neničíme, my je měníme.*“³⁸

První stádium jeho proměny bylo založeno především na fyzické bolesti, která se jen těžce dala zvládat. Účelem bylo odstranit z Winstonovy hlavy všechny chybné myšlenky a názory a naučit ho myslet tak, jak to od něj vyžaduje Strana. „*Vymačkáme tě, až budeš docela prázdný, a pak tě naplníme sebou.*“³⁹ Ve druhé fázi bylo Winstonovým úkolem pochopení.

---

³⁸ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 224.

³⁹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 226.

Již ve svém deníku si zapsal větu: Chápu jak, nechápu proč. Postupem času, i díky O'Brienovi, ví, jak všechno funguje. Odhalí všechny nástroje Strany, jak vládnout a držet moc pevně v rukou. Jediné, co nechápe, je účel toho všeho, tedy proč se to děje. Stejně tak se zamýšlí Šimeček ve svém doslovu pod názvem *Náš soudruh Winston Smith*. Uvádí, že dodnes není možné na otázku proč odpovědět naprosto jednoznačně. Pokud totální despotie nikomu neposkytuje ani prospěch, ani úlevu, proč se to všechno děje.⁴⁰ I O'Brien vysvětluje, že jim jde o moc samotnou. „*Moc není prostředek, ale cíl. Diktatura se nenastoluje proto, aby se zabezpečila revoluce. Revoluce se dělá, aby se zabezpečila diktatura. Cílem pronásledování je pronásledování. Cílem mučení je mučení. Cílem moci je moc.*“⁴¹ Winston musí pochopit, že vše se uskutečňuje pouze ve vědomí člověka a všechno na světě může Strana změnit. Winston stále věří, že lidský duch může Stranu zlomit. Jeho pochopení se završuje svlečením do naha, což je dalším velkým trestem, neboť vidí pouze lidskou trosku, kostru bez zubů a zapáchající zbytek člověka. Jedinou reakcí je šílený výkřik a slzy. „*Jestli ty jsi člověk, pak tohle je lidstvo.*“⁴² Lidský duch tedy nemůže Stranu zničit, protože lidstvo je jen trocha rozpadajícího se hnusu.

V další části jeho reintegrace došlo k příjemné změně. Dostával pravidelně jídlo, obdržel postel s matrací, lékaři se starali o jeho zdravotní stav a dokonce tloustl a sílil. Skutečnost, že má co jíst a nikdo ho netýrá, pro něj představovala vrchol spokojenosti. V tento čas se rozhodl k zásadnímu kroku, chtěl se převychovat. Akceptovat vše, co mu bylo předloženo, a naučit se nově myslet. Po intelektuální stránce už Winston téměř odpovídal O'Brienově představě, ale jeho nedostatky spočívaly v emocích.

To nejhorší, co na Winstona čekalo, bylo v místnosti 101. Tato místnost završila jeho reintegraci a stala se tak nejvyšším trestem a následně největší úlevou, protože pak už bylo všechno jedno. Čekala ho tam nejhorší věc na světě, pro Winstona to byly krysy. Strana věděla vše, nic, co kdy Winston udělal nebo řekl, nešlo jejímu zájmu. Využili proti němu tedy zbraň ze všech neúčinnější, pomocí hrůzy a strachu ho zbavili lidskosti a přivedli ho na hranici šílenství. Krysy, ve speciální kleci, která z jedné strany připomínala masku, byly připravené pustit se do Winstonova obličej a rozdrásat mu kůži svými žlutými zuby. Nebylo možné vydržet ten tlak a napětí, takže když mu O'Brien nasadil masku na tvář a stačilo pouze zmáčknout páčku a vypustit krysy, věděl, co musí udělat pro svoji záchranu. Postavit mezi

---

⁴⁰ ŠIMEČEK, Milan. *Náš soudruh Winston Smith*. In 1984. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 8020602569.

⁴¹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 233.

⁴² ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 240.

sebe a krysy jiného člověka a on přesně věděl, kdo to musí být. Musí zradit Julii. „*Udělejte to s Julií! Ne se mnou! S Julií! Je mi jedno, co s ní uděláte. Roztrhejte jí obličej, roztrhejte ji až na kost. Ne mně! Julie! Mně ne!*“⁴³ O Juliině trestu a průběhu její přeměny nevíme. Ale z pozdějšího setkání Winstona a Julie usuzuji, že jizva na jejím obličeji byla způsobena právě zmáčknutím oné páčky a vypuštěním krysy. Podařilo se jim oba dva zlomit, rozrvat na kusy, aby už nikdy nepoznali lásku ani štěstí. Stali se mrtvými ještě během svého života. Jejich obroda byla dokončena a nebylo návratu. Winstonovým největším trestem a zároveň možná i spasením byla skutečnost, že miloval Velkého bratra.

Stejně jako v Oceánii i mezi zvířaty docházelo k zinscenovaným procesům a následným trestům smrti. Takový osud potkal například čtyři prasata, která byla donucena přiznat se ke svým činům proti Farmě zvířat. Nebylo náhodou, že šlo o prasata, která protestovala proti Napoleonovu zákazu nedělního shromažďování. Po přiznání jim byla psy prokousnuta hrdla. Pod trestem smrti bylo také zakázáno pít alkoholu ve chvíli, kdy se Napoleon opil a bylo mu zle. Trest smrti byl zpočátku v sedmi příkázáních uveden jako nepřípustný, avšak pro účely prasat se brzy příkázání pozměnilo. Odplata následovala i za jakýkoli nesouhlas s vládou prasat a s nařízeními, která vydávala. Proto byly slepice za svoji stávkou a úmyslné rozbíjení vajec potrestány zastavením přídělu žrádla. Pokud by jim někdo tajně dodával zrní, byl by předurčen k usmrcení. Nakonec byly slepice stejně zavražděny, protože se údajně podílely na organizaci tajného spolku s cílem zabít Vůdce Napoleona. Husa potvrdila, že si tajně schovala po minulých žních šest klasů obilí a v noci je snědla. Ovce se prý provinila močením do napájecí jímky a další dvě ovce měly na svědomí údajné zabití starého berana, který zemřel na zápal plic, jenž si přivodil při prochání před ovce. Všechna tato zvířata byla utracena stejně jako prasata. Následovala řada dalších doznání a poprav, takže hromada mrtvol a zápach čerstvé krve připomínal období Jonesovy vlády. Ostatní přihlížející zvířata nevěděla, zda jimi více otrásl doznání přátel nebo vraždy, jež viděla na vlastní oči. Ovšem nedovedla se vzbouřit a odporovat.

---

⁴³ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuváděno. S. 225.

7.10 Motiv přátelství

*„V dnešní době neměl člověk přátele, měl soudruhy; ale společnost některých soudruhů byla příjemnější než společnost jiných.“*⁴⁴ V Oceánii, jak naznačuje citát, neexistovalo žádné přátelství, jak ho známe dnes. Pro Winstona bylo opravdové přátelství se zarputilými členy Strany, jako byl Syme nebo Parsons, nemyslitelné. Znamenalo by to jen další namáhavé přetvařování, protože ani jeden z nich nesdílel jeho pocity. Pokud vám byl opravdu někdo bližší, mohli jste ho velmi rychle ztratit, protože vaporizace byla na denním pořádku. Strana potlačila všechny mezilidské vztahy, které by ji mohly ohrozit a nahradila je bezduchými a prázdnými hesly. Jediným přítelem se měl stát Velký bratr a Strana.

Naproti tomu na farmě přátelství zvířata znala. Benjamin, Boxer i Lupina byli přátelé a jejich přátelství přestalo i krutovládou vůdce Napoleona. Přátelství ke Kulišovi se ale díky Napoleonově propagandě změnilo v nenávist a touhu po odplatě. Aniž by za to Kuliš mohl, stal se rázem nepřítelem všech svých dosavadních přátel.

7.11 Motiv nenávisti

K utužování moci sloužily v Oceánii Dvě minuty nenávisti. Lidé z ministerstva se sešli ve velkém sále s obrazovkou. Shromáždění připomínalo návštěvu kina a program se také neustále obměňoval. Hlavním hrdinou byl ovšem naprosto vždy Emanuel Goldstein, nepřítel Strany a lidu. Když se jeho tvář objevila na obrazovce, začínala nenávist. Goldstein ve svém projevu ostře vystupoval proti vládnoucí Straně. Apeloval na svobodu projevu, myšlení, tisku i shromažďování. Požadoval uzavření míru s Eurasií, odsuzoval Velkého bratra i jeho diktaturu a za jeho hlavou pochodovaly davy eurasijských vojáků. Pravidelný, rytmický dusot armády dokresloval Goldsteinův až mečivý hlas. Nenávist, která se proti mluvčímu rozpoutala, trvala asi třicet vteřin a víc jak polovina přítomných členů Strany podlehla neovladatelnému pocitu nenávisti a začala zběsile pokřikovat. V další fázi přišel na řadu záchvat zuřivosti, lidé se snažili překřičet Goldsteinův hlas, vstávali ze židlí, a pokud měli po ruce nějaký předmět, neváhali jej mrstit proti mluvčímu. *„Na dvou minutách nenávisti nebylo tak hrozné, že se jich člověk musel účastnit, ale že bylo nemožné nezapojit se. Po třiceti vteřinách se už nikdo nemusel přetvařovat. Odporná extáze strachu a pomstychtivosti, touha zabít, mučit, rozsekat obličej kovářským kladivem, projela všemi jako elektrický proud a*

---

⁴⁴ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 47.

*změnila každého i proti jeho vůli v ječící šílence.*⁴⁵ V takovém šílicím davu se z lidí stala zvířata, která ani nevěděla, co dělají. Výhodou bylo, že v takové situaci se dala nenávist přetransformovat i na jiný cíl, a tak Winston namířil svůj hněv proti Straně, Velkému bratrovi, Ideopolicii a proti celé mizerné Oceánii. Ve chvíli, kdy byla nenávist všech přítomných na vrcholu, se Goldsteinův hlas opravdu změnil v ovčí bečení a v další chvíli se i jeho hlava přeměnila v hlavu ovce. Ovci vystřídala postava eurasijského vojáka, která kráčela se svým samopalem přímo proti osazenstvu sálu. Jeho obrovská, strašlivá tvář společně se zbraní začala lidem nahánět hrůzu do takové míry, že lidé z prvních řad opouštěli svá místa. Když už se zdálo, že voják vystoupí z obrazovky a začne střílet, začala se jeho tvář prolínat s tváří Velkého bratra a všichni si s velkou úlevou oddychli. Dav se začal zklidňovat a tišit. Jeho tvář byla rozprostřena přes celou obrazovku do chvíle, než ji vystřídaly tři hesla Strany. V ten okamžik začala skupinka lidí velmi pomalu a rytmicky skandovat „V-B“. Nebylo možné se chovat jinak. Jakýkoli záchvěv tváře nebo výraz očí by mohl kohokoli prozradit. Strana také zorganizovala Týden nenávisti, kdy se lidé v podobném deliriu udržovali téměř celý týden. Transparenty a plakáty zaplnily ulice, projevy a průvody nebraly konce. Výstavy, filmy, zvuk bubnů a trubek, dusot pochodujících, přelety letadel byly na denním pořádku. Týden nenávisti měl být zakončen popravou eurasijských válečných zločinců a lidé už byli tak vyburcováni k nenávisti, že by byli schopni několik set těchto zajatců uškrtnout vlastníma rukama. Těmito akcemi si Strana zajišťovala svoji moc. Lidé, kterým jinak nebylo vcelku nic dovoleno, kromě bezmezného uctívání vládnoucí třídy, se mohli doslova vyřvat ze všech svých pocitů, zbavit se napětí, emocí a uvolnit energii, aby se opět mohli seskupit v tupé stádo bez vlastních myšlenek.

Oceánie i farma musely mít nějakého nepřítele, aby bylo koho obviňovat. Jinak by lidé mohli svalovat vinu na představitele státu. Na Farmě zvířata se do role Emanuela Goldsteina dostává Kuliš, který funguje jako odpověď na všechno nepovedené a špatné. Z počáteční nejistoty se stává otevřená nenávist vůči dávnému příteli. Napoleon na farmě, na rozdíl od Dvou minut nenávisti, nařídil tak zvané spontánní demonstrace, které se konaly jednou týdně, a cílem byla oslava úspěchů farmy. V tuto dobu přerušila zvířata práci a pochodovala ve vojenské formaci přes celou farmu. Průvod vedla prasata a ukončovali psi. Zřejmě kvůli kontrole nad všemi zúčastněnými, občas totiž nějaká zvířata nesouhlasila s průvodem, protože se jim zdál jako zbytečná ztráta času. Ovce je ale vždy přehlušily, protože tyto akce milovaly.

---

⁴⁵ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN nevedeno. S. 17.

Neměly nikdy žádné otázky a udělaly, co se jim řeklo. Koně nesli transparent v zelené barvě s vyobrazeným kopytem a rohem s nápisem „Ať žije soudruh Napoleon!“. Po skončení průvodu se recitovaly oslavné básně, samozřejmě o Napoleonovi, a Pištík předčítal poslední zprávy o navýšení produkce, i když zvířata měla neustále hlad. Někdy byla také na Napoleonovu počest vystřelena rána z pušky. Z celkového pohledu měla ovšem zvířata takové akce ráda, protože si při nich připomínala svobodu od nadvlády člověka. O tom, že ve skutečnosti zas tak svobodná nejsou a zlého pána nahradil pán ještě horší, už nepřemýšlela.

7.12 Motiv rodiny

Rodina také neplní funkce, které bychom od ní očekávaly. Winston vzpomíná pouze na matku, kterou zřejmě pohltily politické čistky padesátých let. Jednoho dne zmizela a Winston dodnes neví, jestli žije, nebo ne. Bylo možné, že matku přesunuli do tábora nucených prací. Otce si vybavuje jen velmi nejasně. Byl to hubený tmavovlasý muž, který byl vždy oblečený v tmavých šatech a obutý v botách s velmi tenkou podrážkou. Vzpomíná si, že měl i sestru a v době jejich dětství panoval všude hlad. O sestře nevěděl také nic. Možná ji poslali, stejně jako Winstona, do nějaké z kolonií pro děti, nazvaných Nápravná střediska. Mít dítě znamenalo splnit svoji povinnost vůči Straně a dát jí nového člena. Děti pak navštěvovaly Ligu mládeže nebo patřily mezi Zvědy. Největším trestem byl zákaz návštěvy poprav zajatců. Děti udávaly nejenom cizí členy Strany, ale i vlastní rodiče, takže bylo naprosto normální, že se od určitého věku začali svých dětí bát. Rodina sloužila jako prodloužená ruka Ideopolicie, člověk byl ve dne v noci obklopen dětmi – špehy. Mateřská láska nebo úcta k rodičům neexistovala. Děti zbožňovaly Stranu, která z nich vychovávala nespoutané divochy. Rodiče na ně byli dokonce pyšní.

Na farmě apeluje Starý Major, ve svém poselství o revoluci, právě na rodinu. Zvířecí rodiny totiž ničí jejich společný nepřítel - člověk. Slepícím odebírá vajíčka, takže se nemohou líhnout kuřátka a hříbata majitel farmy také rozprodal, takže se s nimi Lupina nemohla těšit ve stáří. Tyto ideály skončily ihned po tom, co se moci ujal Napoleon. Mladá štěňata ihned po odkojení odebral matkám a vychovával je sám v odloučení dle svých představ. Z mlád'at si tedy vychoval svoji osobní, agresivní ochranku. Stejně tak se později ujal i malých selátek, která nejprve vyučoval v domě. Mezitím připravoval výstavbu školy, určenou samozřejmě pouze privilegovaným zvířatům. Prasátkům bylo také doporučeno, aby se nebavila s jinými zvířaty a byla plně oddána svému vychovateli.

7.13 Motiv pravdy

Je zajímavé, že Orwell připsal Winstonovi povolání, které spočívá ve falšování pravdy, protože Winston Smith zároveň onu pravdu hledá. Oceánie je státem bez minulosti a pravdou je pouze to, co říká Strana. „*Neexistovaly žádné záznamy, na něž by se člověk mohl odvolat, a tak dokonce i obrysy vlastního života ztrácely na ostrohi.*“⁴⁶ Lidé pak začnou pochybovat o správnosti svých vzpomínek a myšlenek a přijmou neomylné pravdy, které předkládá Strana. V Oceánii může vláda zasáhnout do všech sfér a upravit minulost i přítomnost podle toho, jak jí to právě vyhovuje. Winston se ptá sám sebe, jestli je opravdu jediný, kterému ještě zůstala paměť. Ostatní členové už totiž nemají žádné svoje myšlení a stali se stroji, které opakují prázdná hesla, aniž by nad nimi přemýšlely. Automaticky přijímají jakékoli pravdy. K tomuto účelu bylo také zřízeno ministerstvo pravdy, které se ve skutečnosti zabývá lží. Lež se proměnila v pravdu. Nic, co by nesouhlasilo s nynějším stavem, musí být zničeno, nebo upraveno. Při jednom takovém přepisu stvořil Winston soudruha Ogilvyho, který nikdy neexistoval, ale nyní bude žít v minulosti, kam ho Winston umístil namísto nechtěného článku, ve kterém Velký bratr opěvoval práci nějaké organizace, o níž už nikdo nikdy neuslyší, ani si o ní nepřečte. Stala se nežádoucí, a proto určenou k záhubě nejen v reálném světě, ale i v tisku. „*Minulost byla vymazána, vymazání bylo zapomenuto, lež se stala pravdou.*“⁴⁷ Stvořením Ogilvyho odtajnil Winston svoji bujnou fantazii, což bylo velmi nebezpečné. Totalitní stát totiž není nakloněn ani fantazii, ani originalitě. Kromě článků je nutné přetvářet i fotografie s lidmi, kteří byli odstraněni. Při jeho práci se mu do rukou dostal jasný důkaz, fotografie, na níž byli tři představitelé Strany, Jones, Aaronson a Rutherford. Ti se pak ovšem doznali k tomu, že v tento čas byli na eurasijské půdě, kde vyrazili důležitá vojenská tajemství. Tato fotografie z novin pro něj byla kouskem minulosti a potvrdila mu skutečnost, že jeho paměť ho neklame. Měl tušení o vymyšlených a lživých přiznáních, ale nyní měl jasný důkaz, který ovšem posloužil jen jemu samému pro ujištění, že není blázen. „*Já přece vím, že minulost je zfalšovaná, ale nikdy to nebudu moci dokázat, i když jsem to falšování sám prováděl.*“⁴⁸ Součástí upravování pravdy byly i zprávy o zvýšení životní úrovně. Ta se prý zvedla o dvacet procent, a i když to lidé nijak nepocítili, nebo dokonce bylo i hůř, byl to jasný signál pro pořádání manifestací a oslav Vůdce. To samé se provádělo i

---

⁴⁶ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 33.

⁴⁷ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 69.

⁴⁸ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 138.

s přiděly čokolády. Jednoho dne bylo oznámeno zvýšení přidělu čokolády na dvacet gramů, nikdo už se ale nepozastavil nad tím, že včera byl přiděl naprosto stejný. Obrazovka stále chrlila, jak se státu daří lépe, jak je všeho více a plány byly překročeny, ale nikde to nebylo znát. Pokud tedy Strana zničí minulost a historii, ničí tím i pokusy o vzpouru. Jestliže si lidé nepamatují, jak vypadal svět před revolucí, a nemohou si tyto informace nikde dohledat, nemají s čím srovnávat. A i když je to šílené, budou si myslet, že doba, v níž žijí, je rájem na zemi. Budou tedy velebit své trýznitele a děkovat jim za lepší svět, v němž mohou žít. Pro Winstona má pravda zásadní význam. Pravdě věnoval i svůj deník. *"Pro budoucnost anebo pro minulost, pro dobu, kdy myšlení bude svobodné, kdy se lidé budou lišit jeden od druhého a nebudou žít v samotě, pro dobu, kdy bude existovat pravda a co se jednou stane, nebude se moci odestát."*⁴⁹

Stejně praktiky využívala i prasata na farmě. Největším narušením minulosti bylo přepisování sedmi příkázání dle vůle vedoucích prasat. Zvířata se sice často podívovala, ale v závěru všechno svedla na svoje špatné vzpomínky. Pištík byl při přepisování příkázání dokonce objeven, když se pod ním zlomil žebřík. Zvířata ho našla nemohoucího na zemi se štětcem a plechovkou barvy. Kolem prasete vytvořili psi okamžitě ochranný kruh a doprovodili ho až do domu. Nikdo nevěděl, co to mělo znamenat, jen Benjamin si uvědomil, co se děje, ale neřekl nic. Stejně to bylo i s obviňováním Kuliše, zvířata dobře věděla, že statečně bojoval v Bitvě u kravína a získal i řád Zvíře-hrdina I. třídy. Ovšem nyní bylo vše popřeno. *„Soudruzi, není pravděpodobnější, že se vám to jen zdálo? Máte o takových rezolucích nějaké důkazy? Je to snad někde na papíře?“*⁵⁰ Protože žádné zápisky neexistovaly, přijala zvířata, že se zmýlila. Pištík ve svých důkazech o prosperitě pročítal dlouhé seznamy doplněné čísly, které prokazovaly, že se jim daří lépe a lépe. Více ovsy, méně blech, delší život, menší úmrtnost mláďat, méně práce. Pokud se mluvilo o snižování přidělů, mluvil Pištík vždy jako o úpravě, což znělo přijatelněji. Dobře věděl, jak využít své řečnické schopnosti. Ovšem obyvatelé farmy už si nevzpomínali na časy před revolucí, za časů Jonese, a neměli s čím srovnávat. Pak se jim, stejně jako lidem v Oceánii, zdál život lepší, jelikož čísla mluvila jasně.

---

⁴⁹ ORWELL, George. 1984. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno. S. 29.

⁵⁰ ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6. S. 70.

Závěr

Bakalářská práce s názvem *George Orwell a jeho antiutopická vize* měla hlavní úkol, a to interpretovat a analyzovat antiutopické motivy ve dvou stěžejních dílech tohoto autora. Vycházela jsem přitom z knihy *Farma zvířat* a *1984*. Obě díla mají téměř totožné znaky, ovšem v románu *1984* se objevují některé motivy, které bychom ve *Farmě zvířat* nenalezli. Musela jsem se tedy zaměřit nejdříve na obě díla odděleně. Motiv manželství, newspeaku a doublethinku nalezneme pouze v *1984*. Proto jsem tyto tři motivy rozebrala samostatně bez návaznosti na *Farmu zvířat*. Všechny ostatní motivy už jsou pak stěžejní pro obě díla a uvádím je vždy v kontextu obou děl. Motiv, který obě knihy spojuje, jsou dané tím, že v obou dílech autor popisuje společnost, která se vydala špatným směrem. Přes počáteční nadšení a vizi lepší budoucnosti se tato myšlenka zvrhla v tyranii a vládu jedné strany. I když se postavy obou děl na první pohled diametrálně odlišují, našli jsme jejich společné znaky. Není totiž důležité, jestli Orwell uzamkl charakterů lidí do lidí fiktivních, nebo do těl zvířat.

Právě pojetí bajky je v tomto případě velmi netradiční a u dystopických děl to není zcela běžný postup. I tím se Orwell odlišuje a stává se o to zajímavějším. Jeho význam nespočívá pouze v tom, že popsal společnost, která devastuje lidství. Ve svých antiutopiích reagoval na skutečné poměry tehdejšího světa. Nezůstal nečinně přihlížet bezpráví v okolních zemích a rozhodl se proti nim bojovat sepsáním a rozšířením knih mezi obyvatele, aby si uvědomili závažnost problému.

Kromě literárních kvalit bychom tedy mohli také vyzdvihnout jeho charakter a zájem o osudy druhých lidí. Jak bylo již zmíněno, nepropadl poválečné euforii a snažil se hledět na věci kolem sebe objektivně. V této souvislosti jsme zmínili také potíže, které následovaly při hledání vydavatele. Nepopsali jsme tedy jen jednotlivé motivy, ale i zajímavý život spisovatele, který během svého poměrně krátkého života zažil více než kdokoli jiný. Osobnost George Orwella se neodmyslitelně vtiskla do obou příběhů a jeho životní zážitky neovlivnily jen jeho samého, ale i tvorbu.

V krátkosti jsme srovnali i vnitřní výstavbu textu a hledali společné znaky stejně jako při analýze jednotlivých motivů. Informace, ze kterých jsem čerpala, se skládaly především z tištěné odborné literatury, ale jsou doplněny i internetovými zdroji. Z internetu jsem čerpala především zajímavosti o Orwellově osobě v tehdejší Československu a zajímavé byly i různé vzpomínkové články, které vycházely nejčastěji jako reakce na některá významná výročí spojená s Orwellovým životem. Většinu času jsem ovšem strávila nad primární

literaturou, na které jsem celou práci vystavěla. Velmi často uvádím citace z těchto děl, neboť si myslím, že jsou nedílnou součástí k poznání myšlenek a záměru autora.

Tato bakalářská práce se tedy může stát inspirací pro další studenty, kteří by se osobností a dílem George Orwella chtěli dále zabývat. Mohla by se stát také jedním ze zdrojů pro ty, kteří se zajímají o utopii celkově, nebo svůj zájem obrací spíše k antiutopickým vizím. George Orwell má co nabídnout nejen jako člověk, ale i jako autor dvou skvělých dystopických děl, jejichž obsah bude aktuální ještě po mnoho let.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

ORWELL, George. *1984*. 1. vyd. Brno: Levné knihy, 2009. ISBN neuvedeno.

ORWELL, George. *1984*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 8020602569.

ORWELL, George. *Farma zvířat*. 1. vyd. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-075-6.

Sekundární literatura:

BOWKER, Gordon. *George Orwell*. 1. vyd. Praha: NLN, 2006. ISBN 80-7106-809-8.

CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do r. 1945*. 1. vyd. Praha: Adonai, 2001. ISBN 80-86500-21-7.

KAGARLICKIJ, Julij. *Fantastika, utopie, antiutopie*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1982. ISBN neuvedeno.

KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. 1. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-07-2.

KURAS, Benjamin et al. *Sto let od narození George Orwella: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP, 2003. ISBN 80-86547-23-X.

MANNHEIM, Karl. *Ideologie a utopie*. 1. vyd. Bratislava: Archa, 1991. ISBN 80-7115-022-3.

NAXERA, Vladimír a STULÍK, Ondřej. *Komparace sociálních utopií*. 1. vyd. Brno: Václav Klemm, 2012. ISBN 978-80-904083-5-7.

ORWELL, George. *Úpadek anglické vraždy a jiné eseje*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-62-X.

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X.

POPPER, Karl. *Otevřená společnost a její nepřítelé. 1, Uhranutí Platónem*. 1. vyd. Praha: ISE, 1994. ISBN 80-85241-53-6.

SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1971. ISBN neuvedeno.

ŠIMEČEK, Milan. *Náš soudruh Winston Smith*. In *1984*. Praha: Naše vojsko, 1991. ISBN 8020602569. S. 207–268.

VACKOVÁ, Barbora. *Prostor, moc a utopie: ideální město a jeho společnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2010. ISBN 978-80-210-5252-9.

Internetové zdroje:

All Time 100 Novels: 1984 [online] [cit. 18. 3. 2014]. Dostupné z: <http://entertainment.time.com/2005/10/16/all-time-100-novels/slide/1984-1948-by-george-orwell/>

Citáty z Orwellova díla jsou dodnes živé [online] [cit. 20. 1. 2014]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/78532-citaty-z-orwellova-dila-jsou-dodnes-zive/>

Jakub Jirsa: Zastánce konfliktu. Zemřel Ralf Dahrendorf, bojovník proti všem utopiím.

[online] [cit. 7. 3. 2014]. Dostupné z:

<http://hn.ihned.cz/c1-37539410-jakub-jirsa-zastance-konfliktu>

Mrazivě přesný román 1984 zůstává aktuální i dnes [online] [cit. 22. 3. 2014]. Dostupné z:

<http://www.lidovky.cz/mrazive-presny-roman-1984-zustava-aktualni-i-dnes-ftj>

[/kultura.aspx?c=A090608_195416_ln_kultura_mpr](http://kultura.aspx?c=A090608_195416_ln_kultura_mpr)

Poprvé vyšel román 1984 George Orwella [online] [cit. 4. 3. 2014]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/57274-poprve-vysel-roman-1984-george-orwella/>

Pražská imaginace 6. 3. – 20. 4. 2014 [online] [cit. 16. 2. 2014]. Dostupné z:

<http://www.dox.cz/cs/vystavy/prazska-imaginace>

Vnitřně svobodný kus života [online] [cit. 10. 2. 2014]. Dostupné z:

<http://www.advojka.cz/archiv/2012/18/vnitrne-svobodny-kus-zivota>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Iva Ostrá
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Vala, PhD.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	George Orwell a jeho antiutopická vize
Název v angličtině:	George Orwell and his dystopian vision
Anotace práce:	Bakalářská práce zpracovává důležité motivy obou antiutopických děl George Orwella. Cílem práce je interpretovat Orwellovu vizi dystopického světa, v němž Orwellovi hrdinové žijí. Srovnává jak jednotlivé motivy, tak i principy vnitřní výstavby textu. Zabývá se také životem a dílem autora a přináší základní objasnění pojmů utopie a antiutopie s návazností na další autory, kteří se tímto žánrem zabývali.
Klíčová slova:	George Orwell, utopie, antiutopie, 1984, Farma zvířat, ideologie, motiv,
Anotace v angličtině:	Bachelor's thesis deals with important motives of both George Orwell's dystopian works. Objective of the thesis is to interpret Orwell's vision of dystopian world in which Orwell's characters live. The thesis compares both individual motives and principles internal construction of the text. It also deals with writer's life and work and it presents basic clarification of utopia and dystopia terms with links to other authors who have dealt with this genre.
Klíčová slova v angličtině:	George Orwell, utopia, dystopia, 1984, Animal farm, ideology, motif
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	Český jazyk